Ἔτος Α' Τεῦχος 9—10 Ἀπρίλιος—Μάϊος 1908

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

«Ὅπου ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοιντο, τὰ δὲ πολεμικὰ ἀσκοῖεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετῷεν, πῶς οὐκ εἰκὸς ἐνταῦθα πάντα μεστὰ ἐλπίδων ἀγαθῶν εἶναι»; **Ξενοφῶν.**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. Γ. Ζησίου, *καθηγητοῦ*, Πολιορκία τῆς πόλεως. Ναυμαχία τῆς 20 Ἀπριλίου.
Γ. Ν. Χατζιδάκι, *καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου*, Ὀρθογραφικά.
Π. Π. Οἰκονόμου, *πρώην διευθυντοῦ Διδασκαλείου*, Οἱ συγγραφεῖς ἐν Ἑλλάδι ἐναγεῖς.
Σ. Κατακουζηνοῦ, Ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ νέα ἑλληνικὴ φιλολογία.
Κ. Γ. Ζησίου, *καθηγητοῦ*, Μνημόσυνα—Πομπαί, Θυσίαι.
Β. Ἀργυροπούλου, *καθηγητοῦ*, Περὶ ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου πρὸ Χριστοῦ.
Δ. Α. Χατζηγιάννη, Αἱ Θῆβαι.
Χ. Μ. Λαδᾶ, Ὁ κλῆρος κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν.
Ε. Παππαναστασίου, *καθηγητοῦ*, Παροιμίαι τοῦ δήμου Αἰδηψίων (Εὐβοίας).
Ι. Χαριτωνίδου, Γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ περὶ Λυκίας.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ—ΕΠΙΣΤΗΜΗ—ΤΕΧΝΗ

Ἐθνικὴ μοῦσα, ᾄσματα Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, νέαι ἐκδόσεις

Εἰκών: **Μαργαρίτης Γ. Παπαδόπουλος.**

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου "ΝΟΜΙΚΗΣ,, Ὀφθαλμιατρείου 5

Η "ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ,,

πωλεῖται ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἐλευθερουδάκη, «Ἑστίας», Μ. Σαλιβέρου, Χ. Σαλιβέρου, Σακέτου, Ν. Τζάκα, Η. Δικαίου, Γ. Λάμπρου καὶ ἐν τοῖς περιπτέροις.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» εἰσιν :

Ἐν **Λαρίσῃ** *ὁ κ. Θ. Γ. ΜΑΚΡΗΣ, διευθυντὴς «Μικρᾶς» βιβλιοπώλης, καὶ Α. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ.*

Ἐν **Μαϊμουλίῳ** *ὁ κ. ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ.*

Ἐν **Βόλῳ** *ὁ κ. Σ. Τ. ΚΟΥΤΝΑΤΖΗΣ, φ. ν., διαχειριστὴς τῆς «Πανθεσσαλικῆς».*

Ἐν τῷ νομῷ **Εὐρυτανίας** *ὁ κ. ΑΘ. ΤΗΛΥΓΙΑΔΗΣ, σχολάρχης (Καρπενήσιον) καὶ ὁ κ. Θ. Γ. ΔΗΜΟΥ, δημοδιδ., ἔφεδρος ἀνθυποχαγός.*

Ἐν **Κερκύρᾳ** *ὁ κ. Ε. ΠΑΠΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, καθηγητής.*

Ἐν **Μεσολογγίῳ** *ὁ κ. ΓΕΡΑΣ. Π. ΤΣΙΝΤΖΟΣ, φοιτητὴς νομικῆς.*

Ἐν **Κυθήροις** *ὁ κ. ΕΜ. Γ. ΣΤΑΘΗΣ.*

Ἐν **Καΐρῳ** *(Αἰγύπ.) ὁ κ. ΑΡ. ΣΤΟΓΙΚΟΣ*

Ἐν Colorado *(Ἀμερικῆς) ὁ κ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΟΥ, φ. ν.*

Ἐν Utah *(Ἀμερικῆς) ὁ κ. Δ Ι. ΜΠΟΤΑΓΙΤΗΣ.*

Οἱ κατὰ τόπους συνδρομηταὶ καὶ πᾶς ὁ βουλόμενος δύνανται νὰ ἀπευθύνωνται καὶ εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους ἡμῶν.

Ὅλοι τὰ ἐνδύματά σας

Εἰς τὸ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

Γεωργ. Στογιάννη

46 — Ὁδὸς Σόλωνος — 46

Τελεία ἐφαρμογή, κομψότης, στερεότης.

Μία ἁπλῆ ἐπίσκεψις ἀρκεῖ.

Ὅλοι νὰ πηγαίνητε εἰς τό :

ΝΕΟΝ ΠΑΡΙΣΙΝΟΝ ΚΟΜΜΩΤΗΡΙΟΝ

Σωκρ. Ἀσημακοπούλου

3 - Ὁδὸς Θεμιστοκλέους — 3

Ἐν Ἀθήναις

Λειτουργεῖ ἀπολυμαντικὸς κλίβανος.

Δοκιμάσατε τὰ ἐξαίρετα καπνὰ καὶ σιγαρέττα ΣΙΑΜ. ΤΖΑΝΝΕ, Πλατεῖα Συντάγματος.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἐκ τῶν συνδρομητῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» οἱ μεταβάλλοντες διεύθυνσιν ἢ μὴ λαμβάνοντες τυχὸν τὰ τεύχη παρακαλοῦνται ὅπως εἰδοποιῶσιν ἡμᾶς περὶ τούτου διὰ τὰ περαιτέρω.

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Ἐκδίδοται ὑπὸ τῶν σπουδαστῶν : Ι. Ἀνδρομηδᾶ, Α. Σ. Ζερβοπούλου, Κ. Δ. Κριστοπούλου, Χ. Μ. Λαδᾶ, Ι Παπαγιαννοπούλου † Μ. Γ. Παποδοπούλου, Ν. Γ. Παππᾶ, Α. Η. Πουλοπούλου, Σ. Ε. Στάθη, Ι. Σ. Φλετούρη, Μ Χαραλαμποπούλου, Ι. Χαριτωνίδου, Δ. Α. Χατζηγιάννη.

Συνδρομὴ { *Ἐσωτερικοῦ δρ. 6 προπλ.* / *Ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 7 »* } *Τιμὴ ἑκάστου τεύχους λεπτὰ 50* — *Διεύθυνσις Ὁδὸς Σίνα, 18, Ἀθῆναι*

Ἔτος Α' — **Τεῦχος 9 – 10** — **Ἀπρίλιος – Μάϊος 1908**

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ὁ τοσοῦτον προώρως ἐκλιπὼν

πολύτιμος ἡμῶν φίλος καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς»

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ

ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ 20 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΚΑΤΑΛΑΜΠΟΜΕΝΗ ὑπὸ τοῦ ἡλιακοῦ φέγγους ἐμειδία τὴν πρωΐαν ἡ ἀντικρὺ τῆς Αἰγίνης ἀκτὴ τῶν Μεθάνων, καὶ αὐτὴ ἡ ὀδοντωτὴ κορυφή της καὶ αἱ κλιτύες αὐτῆς αἱ ἀπόκρημνοι. Νότος σφοδρὸς ἐξ ἀπροσδοκήτου ἔπνευσεν, ἐκάλυψε δὲ τὸν οὐρανόν, σύννεφα συνελάσας πυκνὰ ἀδιαπέραστα ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, καὶ ἡ ἀκτή, ἡ φαιδρὰ τὴν πρωΐαν, μοχθηρὰ ἐρινὺς σκοτεινοπρόσωπος προφαίνεται ὀφιοπλόκαμος μὲ ὀδόντας σιδηροῦς αἱμοδιψεῖς. Ἀλλ' ὅμως ὁ νότος, ὡς θηρίον ἐπτοημένον πρὸ τοῦ κυνηγοῦ, ἔφυγε διωκόμενος πρὸς τὸν φωλεόν του ἕτοιμος νὰ ἐξορμήσῃ μετὰ μικρὸν εἰς νέα σπαράγματα· τοῦ ἡλίου τὸ σθένος διέρρηξε τὸ ἐκ τῶν νεφελῶν καταπέτασμα, ὡς νύμφη δὲ φαίνεται, λελουμένη τὸ εὐγενὲς σῶμα αὐτῆς εἰς τοῦ καταρράκτου τοῦ ὄρους τὰ κρυστάλλινα ὕδατα. Ἡ θάλασσα κυμαίνεται ἐλαφρῶς, ἐπὶ τοῦ στέρνου δ' αὐτῆς προσπίπτει ὁ ἥλιος καὶ πληροῦται τὸ σαπφείρινον πεδίον ἀκτινοβολούντων ἄστρων ἀνακυπτόντων ἐκ τοῦ πόντου καὶ δυομένων πρὶν ζήσωσι καὶ μικρόν. Πρὸς ἀγέλας ὁμοιάζουσι λευκοπτερύγων ἀλκυόνων καθιπταμένων εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀφανιζομένων ταχύτερον τοῦ λογισμοῦ· χαρὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἡ θέα των.

Ἰδοὺ ἡ εἰκὼν τῆς Πόλεως ἡμῶν καὶ κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ κατὰ τὴν ἅλωσιν ἔτι αὐτῆς. Χθὲς ἀδαμαντόρρυτοι φωτὸς ἀκτῖνες, θάμβος καὶ χαρὰν παρέχοντος εἰς τὴν ψυχήν, κατέλαμπε τὴν γῆν πᾶσαν, ἡ αὐτοκρατορία ἡ Ἑλληνικὴ πρόφραγμα τῆς πραείας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν ἀσιατικῶν λατρευμάτων, πολιτείας φιλανθρώπου καὶ ἐλευθέρας ἵδρυμα ἀμυντήριον κατὰ λαῶν εἰς ἀγέλας κτηνῶν ἐθελοδούλων βιούντων καὶ εἰς στίφη λύκων ἐλκυνομένων ὑπὸ ἀρχόντων αἱμοσταγῶν, καθέδρα διδασκαλίας τοῦ καλοῦ, τῆς ζητήσεως τῆς ἀληθείας, ὑψηλῶν περὶ θείων καὶ ἀνθρωπίνων γνωμῶν, τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἀκρόπολις σώτειρα.

Ἀλλ' ἔπνευσαν δυσμενεῖς ῥιπαὶ παντοδαπῶν ἀνέμων καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους λατρεύοντας εἰς τὸ ἰσλὰμ οἱ Τοῦρκοι ἐπῆλθον οἱ ὀσμανίδαι. Τὸ νέφος αὐτῶν ἐκάλυψεν —ἀπέραντον πυκνὸν— γῆν καὶ πόντον, καταρράκτην δὲ ὑετοῦ, χάλαζαν πάντα θραύουσαν καὶ πολυφόνον κεραυνὸν βάλλει κατὰ τῆς Πόλεως. Ὁ δαίμων τῆς θυέλλης Μεχμέτης ὁ Β' θὰ καλύψῃ μὲ κατακλυσμὸν τὴν εὐανθῆ γῆν, ἀλλ' ὅμως τοῦ ἡλίου αἱ φεγγοβόλοι ἀκτῖνες, ἡ ψυχὴ ἡ Ἑλληνική, διαρρηγνύουσι τοῦ θολοῦ νέφους τὸ προπέτασμα, καὶ ἂν μὴ ἐλπίδος, χαρᾶς ὅμως ὑπερηφάνου ἀκτῖνες πληροῦσι τὴν γῆν.

Τοιαύτης ὑπερηφανίας καὶ χαρᾶς πληροῦται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐκ τῆς ναυμαχίας, ἣν οἱ χριστιανοὶ τῇ εἰκοστῇ τοῦ Ἀπριλίου ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ περικλείοντος τὴν Πόλιν ὀσμανικοῦ στόλου.

Εἶχον περιζώσῃ τὴν Πόλιν μὲ τριάκοντα μυριάδας στρατοῦ οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ Ζεϊτοὺν-Μπουρνοὺ ἐπὶ τῆς Προποντίδος μέχρι τοῦ Ἐγιοὺπ παρὰ τὸν Κεράτιον κόλπον καὶ ἀντιπέραν ἀπὸ τοῦ Χάσκιοϊ μέχρι τοῦ Τοπχανέ, ἐν ᾧ βαθεῖαι φάλαγγες ἐφεδρεύουσαι εἶχον καταυλισθῆ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς κατὰ τὴν Χρυσόπολιν καὶ τὴν Χαλκηδόνα. Ὑπόνομοι εἶχον ὀρυχθῆ πρὸς τὰ τείχη τὰ κατὰ τὸ Κυνήγιον καί, πλὴν δεκατεσσάρων τηλεβολοστοιχιῶν, δώδεκα ἄλλα μεγίστης ὁλκῆς τηλεβόλα ρίπτοντα σφαίρας λιθίνας ἑξακοσίων ἢ καὶ ὀκτακοσίων λιτρῶν, τὸ πάμμεγα δὲ τοῦ Οὐρβανοῦ χιλίων διακοσίων, εἶχον ἀρχίσῃ νὰ μεταβάλλωσι κατὰ μικρὸν τὰ κατὰ τὸ Παλλάτιον τοῦ Ἑβδόμου, τὴν Πύλην τοῦ Ἁγίου Ῥωμανοῦ, τὴν Πύλην τῆς Πηγῆς καὶ τὰ κατὰ τὴν Χρυσῆν Πύλην τείχη εἰς ἐρείπια ἢ συντριμμάτων σωρόν, μετά τινας δὲ ἡμέρας ἤθελον ῥίψῃ οἱ πολιορκηταὶ διὰ τῶν ῥηγμάτων τοῦ τείχους τὰ λάγνα αὐτῶν βλέμματα εἰς τῆς Πόλεως τὸν παρθενικὸν κόλπον. Καὶ δὲν ἠδύναντο μὲν ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τῶν πολιορκουμένων τὸ εἰς ἑαυτοὺς θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν Χριστὸν τὰ δεινὰ ταῦτα, ἀλλ' ἦσαν ὅμως δεινὰ πανταχόθεν περισφίγγοντα τοὺς ἑπτακισχιλίους τῆς ἀμύνης πολεμιστὰς καὶ τοὺς αὐτῶν ἡγεμόνας. Μόνον ὁ ἐν Διπλοκιονίῳ προσωρμισμένος στόλος ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ πέντε μεγάλων πολεμικῶν νεῶν καὶ ἑκατὸν ἑξήκοντα ἄλλων μικροτέρων πολεμικῶν ὡσαύτως ἢ στρατιωτίδων ἢ κελήτων ὑπηρετικῶν ἔμενεν ἀδρανὴς δεδεμένος εἰς τὴν ἀκτήν, ὑπὸ τῆς θαλάσσης δὲ τοῦ Βοσπόρου ἁπαλῶς πληττόμενα ἐφαίνοντο ὅτι ἐκ τοῦ μυχοῦ αὐτῶν παράπονον ἀνέδιδον τὰ πλοῖα ταῦτα διὰ τὴν ἀργίαν δέκα τέσσαρας ἤδη ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐπισήμου τῆς πολιορκίας ἐνάρξεως. Ἀλλ' ἡ τύχη ἡ ἀκούουσα τῶν δεομένων αὐτῆς δὲν θ' ἀφήσῃ τριακόσια πέντε πολεμικὰ σκάφη καὶ πεντήκοντα χιλιάδας ἀνδρῶν ἐπιβαινόντων αὐτῶν ἐν τοσαύτῃ δικαίᾳ ὀδύνῃ. Θ' ἀνατείλῃ καὶ δι' αὐτοὺς δόξης ἡμέρα τοῦ Ἀπριλίου ἡ εἰκοστή.

Ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε πέμψῃ, ἀφ' ὅτου ἤρξαντο εἰς ὄγκον πυκνούμεναι περὶ τὴν Πόλιν τῶν Τούρκων αἱ δυνάμεις, ἓν πλοῖον τοῦ κρατοῦς μέχρι Μαλέα καὶ μέχρι Ταινάρου, ἵνα τὴν ἀναμενομένην ἐκ τῆς Δύσεως κατὰ τὰς συνθήκας εἰς ναῦς καὶ πεζὸν στρατὸν ἐπικουρίαν παρακινήσῃ νὰ σπεύσῃ, ἐπειδὴ τοῦ κινδύνου οὐδεμία μέλλησις ἦτο δυνατή. Ὁ Πίνδαρος εἶπε·

γλυκεῖα . . καρδίαν ἀτάλλοισα . . συναορεῖ
ἐλπίς, ἃ μάλιστα θνατῶν.
πολύστροφον γνώμαν κυβερνᾷ.

Καὶ ὁ αὐτοκράτωρ γλυκεῖαν εἶχεν ἐλπίδα ἐκ τῆς Δύσεως, ματαίαν δέ. Παλαιὸν μῖσος, πιθανὸν καὶ ἡ γνώμη —τοῦ μίσους τούτου τῆς Δύσεως γέννημα— ἦν γέρων Οὔγγρος μετὰ τὴν τῆς Βάρνης καταστροφὴν εἶπεν εἰς τὸν Οὐνυάδην, ὅτι «ἐὰν μὴ παντελὴς φθορὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐπέλθῃ, δὲν θὰ ἐπιγελάσῃ ἡ τύχη διὰ τοὺς χριστιανούς, πρέπει δὲ ἡ Πόλις ὑπὸ τῶν Τούρκων νὰ καταστραφῇ, καὶ οὕτω τῶν χριστιανῶν τὰ δυστυχήματα θὰ λάβωσι τέλος», ἐκώλυσε βοηθείας καὶ ὀλίγου λόγου ἀξίας τὴν ἀποστολήν.

Ἐπανέπλεε λοιπὸν ἀρχομένου τοῦ Ἀπριλίου ἐκ τοῦ Ταινάρου ἡ αὐτοκρατορικὴ ναῦς. Ἄνεμοι οὔριοι ἤγαγον αὐτὴν ταχεῖαν μέχρι τῆς Χίου, ἀλλ' ἐνταῦθα βορρᾶς σφοδρὸς ἀπράϋντος κατέσχεν αὐτὴν δεδεμένην καὶ τρία ὡσαύτως γενοατικὰ πεμφθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δαπάνῃ αὐτοῦ εἰς προμήθειαν τῶν εἰς τροφὴν ἐπιτηδείων. Τέλος ἄνεμος νότιος ἔπνευσεν εὐμενὴς καὶ τὰ τέσσαρα πλοῖα σίτου, κριθῆς, ἐλαίου, οἴνου καὶ ἄλλων τοιούτων τὰς ἀποθήκας πεπληρωμένα ὥρμησαν πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, καί, διαπλεύσαντα αὐτόν, ὑπὸ τὴν νύκτα τῆς 19 Ἀπριλίου διέσχισαν τὴν Προποντίδα, τῇ πρωΐᾳ δὲ τῆς ἐπιούσης εἶδον μακρόθεν τὰ γέρωχα τείχη τῆς Πόλεως.

Προσεγγίζουσι πλέοντα πρὸς τὴν Πόλιν, οἱ ὑπερασπισταὶ δὲ τῶν κατὰ τὴν Προποντίδα τειχῶν καὶ ὁ λαὸς ὁ ἐκεῖ που προσοικῶν χαιρετίζουσιν ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων χαρμόσυνοι τὸν κατάπλουν αὐτῶν· φέρουσι τροφὰς διὰ τὴν μακρὰν πολιορκίαν καὶ γεννάιους ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι ἀμύντορας. Ἀλλ' εἶδον αὐτὰ ἀπὸ τοῦ παρὰ τὴν Προποντίδα στρατοπέδου καὶ οἱ Ὀθωμανοί, ὁ δὲ σουλτᾶνος ἀπὸ τοῦ Μὰλ Τεπὲ ἔπεμψεν εἰς Διπλοκιόνιον τατάρους κελεύοντας τὸν ναύαρχον αὐτοῦ νὰ συλλάβῃ τὰ χριστιανικὰ πλοῖα. Ἀνάγονται ἐκ τοῦ ὅρμου αὐτῶν πελώρια εἰς μέγεθος τεσσαρακονταπλάσια τὸ πλῆθος τὰ πλοῖα τὰ ὀσμανικά, ὡς στῖφος μέγα αἰγυπιῶν ἐναντίον ὀλίγων ἀσθενῶν ὑπολαΐδων. Ἡ λεία βεβαία· αὔριον θὰ ἔχῃ ὁ Μεχμέτης νὰ σχίσῃ δι' ἐστομωμένου πρίονος τοὺς πλοιάρχους καὶ νὰ ῥίψῃ εἰς τὴν Προποντίδα εἴτε νὰ κρεμάσῃ εἰς τὰς κεραίας τῶν κατέργων του τὰ πληρώματα, ἀφ' οὗ μάλιστα ὁ ἄνεμος ὡς ἐκ μοχθηρίας ὅλως κατέπαυσε. Καὶ εἶχε μὲν μοχθηρίαν, ἀλλὰ πρὸς τοὺς Τούρκους ἐβούλετο ὥστε ὁ ἥλιος, πρὸς τὸ μεσουράνημα ἤδη φερόμενος, αἱ περὶξ ἀκταί, μάρτυρες τοσούτου ἄλλοτε πράξεων μεγαλείου, καὶ ὁ ἑπτοημένος λαὸς ἀπὸ τῶν ἐπάλξεων νὰ γείνωσι θεαταὶ τῆς ἥττης τῶν ὀσμανιδῶν καὶ τῆς καταισχύνης.

Ἐπιπλέει ὁ στόλος τῶν πολεμίων, τὰ δὲ χριστιανικὰ δὲν φεύγουσιν διὰ τῆς εἰρεσίας ὑπὸ τὰ τείχη, δὲν ῥίπτονται τὰ πληρώματα εἰς τὴν θάλασσαν, ἵνα σωθῶσι κολυμβῶντα εἰς τὴν ἐγγὺς ἀκτήν. Ἔχουσιν μὲν φορτίον τροφίμων, ἀλλὰ καὶ φορτίον ὑγροῦ πυρός· ἔχουσι πληρώματα ἀπτοήτων πρὸ τοῦ πλήθους ναυβατῶν, ἔχουσι πλοιάρχους οὐχὶ παραπαίοντας ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς νεώς, ἀλλ', ὡς ἐπὶ ἵππου πολεμιστηρίου ἱππεὺς ἄπτωτος, ἐπιβαίνοντας αὐτῆς, πρὸ τῶν κραυγῶν ἀθορυβήτους, ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς νεὼς τὸν Σικελὸν Φλαντανέλλαν καὶ ἐπὶ τῶν τριῶν γενοατικῶν τὸν Μαυρίκιον Κατανᾶον, τὸν Νοββάραν καὶ τὸν Βαρελίνην.

Τὰ χριστιανικὰ πλοῖα συνήντησεν ὁ ἐπίπλους ὁ ὀθωμανικὸς μεταξὺ τοῦ λιμένος τοῦ Ἁγίου Θεοδοσίου καὶ τῆς Πύλης τῆς Ὁδηγητρίας, περιέζωσεν αὐτὰ καὶ ὁ μωαμεθανὸς ναύαρχος ὁ ἀρνησίθρησκος Βούλγαρος Σουλεϊμὰν βέης Μπαλτάογλους μετὰ βραχὺν ἐξ ἀποστάσεως ἀγῶνα ἐνέπηξε τῆς ναυαρχίδος τὸ ἔμβολον καὶ ἔρριψε τὰς ἁρπάγας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ δρόμωνος, ἐν ᾧ ἄλλα πάντοθεν προσέβαλλον αὐτό, τὰ τρία δ' ἄλλα τὰ γενοατικὰ ὁ λοιπὸς τουρκικὸς στόλος.

Τὰ γενοατικὰ ταῦτα παρεσκευασμένα εἰς ἄμυναν εἶχον ὑψώσῃ τὰ σήματα τῆς μάχης, καὶ

ὁ πλοιαρχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ, αὐτὸς *κένταρχος* (πλοίαρχος) καὶ *κόμης* (ἀρχηγὸς μοίρας στόλου), εἶχεν ὑψώσῃ ἐπὶ τοῦ κοντοῦ τὸ πολεμικὸν σῆμα ἐρυθρὸν *καμελαύκιον*(1) καὶ εἶχε διὰ τοῦ βουκίνου κηρύξῃ εἰς τὸ πλήρωμα καὶ τὴν μικρὰν μοῖραν τοῦ στόλου ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐλπίζει ὅτι πάντες θὰ ἐκτελέσωσι τὸ ἑαυτῶν καθῆκον. Αὐτὸς ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν πρύμνην *κραββάτου* τοῦ κεντάρχου διοικεῖ τὴν ναυμαχίαν, ἐν ᾧ ὁ *πρῳρεὺς* (ὕπαρχος) κατὰ τὴν πρῷραν διηύθυνε τοὺς ἐκεῖ μαχομένους, εἰς τὰς θέσεις των δὲ ἐμάχοντο αἱ διτταὶ τάξεις τῶν ἐλατῶν, καὶ οἱ *πρωτοκάραβοι* (πηδαλιοῦχοι) καὶ οἱ *σιφωνάριοι* φοροῦντες τοὺς ἐλαφροὺς θώρακας αὐτῶν —τὰ *ψιλὰ λωρίκια*— τὰ *αὐτοπρόσωπα* (μετὰ προσωπίδος περικεφαλαίας), τὰ *ῥαπτὰ* ἢ *λυδιατικὰ σκουτάρια*, τὰ σπαθία καὶ κρατοῦντες *χειροσίφωνας*, ἐν ᾧ οἱ *κάραβοι* μὲ *λογχοδρέπανα* κατέφθειρον τὴν ἐξαρτίαν τῶν πολεμίων νεῶν, ἢ μὲ τὰς *τοξοβελίστρας* ἔβαλλον *μυίας* (μικρὰ βέλη), *σαγίτας* καὶ *τριβόλια*(2).

Ὁ πάταγος τῆς μάχης ἀντηχεῖ εἰς τὸ στερέωμα καὶ ἐξ αὐτοῦ πληροῦται ἡ Προποντίς, αἱ ἀκταὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ αἱ πλατεῖαι καὶ ἀγυιαὶ καὶ οἰκήσεις τῆς Πόλεως μέχρι τοῦ Κοσμιδίου. Ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἀπὸ Κυκλοβίου (παρὰ τὸ νῦν Ζεϊτοῦν μπουρνοῦ) μέχρι τοῦ Μεγαδημητρίου (παρὰ τὸ Σεραῖ μπουρνοῦ) τειχῶν τὸ πλῆθος, οἱ ἄρχοντες, αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος συνέδραμον διὰ κραυγῶν ἐνθαρρύνοντες τοὺς ἀμυνομένους, ἱερατεῖον δὲ πολυπληθές, ἐνδεδυμένον ἑορτάσιμα καὶ τὴν εἰκόνα βεβαίως φέρον τῆς Ὁδηγητρίας, δέεται ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων πρὸς τὸν δοτῆρα τῆς νίκης, ἐν ᾧ ὁ λαὸς ὁ εὐσεβὴς «βοήθει, Θεοτόκε» ἢ «Κύριε, ἐλέησον» ἀναφωνεῖ. Κάτω δὲ ἀπὸ τοῦ Ζεϊτοῦν μπουρνοῦ ὁ Μεχμέτης, τὴν σύρραξιν θεώμενος καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ὑποχωροῦντας καθορῶν, ὥρμησεν ἀκατάσχετος, ὡς ποτε ὁ Φαρνάβαζος κατὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἀβύδου,(3) καὶ ἐπεισβαίνων μὲ τὸν ἵππον εἰς τὴν θάλασσαν ἐνέβαλεν εἰς τοὺς ἑαυτοῦ νέον θάρρος. Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν συμβολὴν ὁ Τοῦρκος ναύαρχος καὶ τὰ λοιπὰ πλοῖα· μυριάδες βελῶν πέτονται διὰ μέσου τῶν ἱστῶν, διατρυποῦσι τὰ ἱστία ἢ τὰ στέρνα τῶν πολεμιστῶν καὶ σφαῖραι, ἃς βάλλουσι *τούφακες* ἢ *τηλεβολίσκοι*, καὶ *ῥικτάρια περσικά*. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα εἰς οὐδὲν πρὸς τὸ τρομερὸν Ἑλληνικὸν πῦρ, δι' οὗ οὐ μόνον τὸ Ἑλληνικὸν πλοῖον, ἀλλὰ καὶ τὰ γενοατικὰ εἶχον ἐξοπλισθῇ καὶ εἰς τὸν χειρισμὸν αὐτοῦ εἶχον ἀσκηθῇ τὰ πληρώματα.

Διὰ τοῦ στόματος τοῦ κατὰ τὴν πρῷραν λέοντος προέκυπτον θάνατον ἐρευγόμενοι οἱ σίφωνες, δι' ὧν ἐξηκοντίζετο, ὡς ὑετὸς πύρινος, τὸ ὑγρὸν ἐκεῖνο. Ἄλλοι δὲ τῶν ναυβατῶν ἀπὸ τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου ἢ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ μέσον παρὰ τὸν μέγαν ἱστὸν ἱδρυμένου *ξυλοκάστρου* ἔβαλλον κατὰ τῶν περὶ αὐτοὺς πολεμίων σκαφῶν *χειροσίφωνας*, εὔθραυστα μικρὰ πήλινα ἢ ὑάλινα ἀγγεῖα πεπληρωμένα τοῦ Ἑλληνικοῦ πυρός. Ἐμεστώθη ἀλαλητοῦ ὁ αἰθήρ, πτωμάτων δὲ ἡ θάλασσα καὶ τῶν τουρκικῶν πλοίων τὰ καταστρώματα. Τοῦ σουλτάνου τὸ βλέμμα τὸ αἱμοσταγές, ἡ βραχνὴ ἐξ ὀργῆς κραυγή, τὰ κελεύσματα διὰ τῶν βουκίνων ἀντηχοῦσιν εἰς δούλων ψυχάς. Ἔχουσι συνηθίσῃ αἱ ῥάχεις καὶ τὰ πέλματα τῶν ποδῶν αὐτῶν εἰς ῥαβδισμούς· τὰ χριστιανικὰ πληρώματα ἐνεκαρδίουν λαοῦ ὅλου ζητοῦντος τὴν σωτηρίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς αἱ δεήσεις καὶ αἱ εὐχαί. Ἐνίκησε τὴν χυδαίαν ὕλην ἡ εὐψυχία ἡ θεοειδής.

Οἱ Τοῦρκοι ἀπέβαλον δώδεκα χιλιάδας ἀνδρῶν, ὧν ἑκατὸν πεντήκοντα μόνον ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, πάμπολλα πλοῖα βυθισθέντα ἢ πυρίκαυστα γενόμενα, πολλοὺς βεβαίως ἀξιωματικοὺς καὶ κατῃσχυμμένοι ἐπανῆλθον μὲ τὰ ῥάκη αὐτῶν εἰς τὸ Διπλοκιόνιον. Ὁ Σουλεϊμὰν βέης ἀφῃρέθη τὸ ἀξίωμα καὶ ἔλαβεν ἀντ' αὐτοῦ ἑκατὸν ῥαβδισμοὺς ἀξίως δούλου καὶ Βουλγάρου.

Τὰ τέσσαρα χριστιανικὰ πλοῖα, λευκοφόροι ἄγγελοι τῆς χαρᾶς, ὡς συνεσκότασεν, ἐρρυμουλκήθησαν ὑπὸ τῶν νεῶν τοῦ Γαβριὴλ Τρεβιζὰν καὶ τοῦ Ζαχαρίου Γριὸν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον.

Ἐν τῇ Πόλει δοξολογίαι πρὸς τὸν Ὕψιστον. Νίκη εἰς τὸν σταυρόν.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

(1) Περὶ τοῦ στόλου, τῶν πλοίων, τῶν πληρωμάτων, τῶν ναυμαχιῶν κλπ. τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν χρόνων ὅρα τὴν σοφὴν μελέτην τοῦ πλωτάρχου κ. Μιχαὴλ Γούδα «Τὸ ναυτικὸν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα».

(2) Περὶ τριβολίων αὐτόθι σελ. 8.

(3) Ξενοφ. Ἑλλην. Ι, 1, 6.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ὡς γνωστόν, πρὸς γραφὴν τῶν λέξεων ἄλλοι μὲν μεταχειρίζονται τὴν *φωνητικὴν* λεγομένην *ὀρθογραφίαν*, ἤτοι γράφουσι τὰς λέξεις καθ' ὃν τρόπον ἐκφωνοῦσιν αὐτὰς αὐτοὶ καὶ οἱ σύγχρονοι αὐτῶν, ἄλλοι δὲ τὴν *ἱστορικήν*, τ. ἔ. γράφουσιν αὐτὰς οὐχὶ ὅπως αὐτοὶ προφέρουσιν ἀλλ' ὅπως ἀπήγγελλον παλαιότεροί τινες, ὑφ' ὧν κατηρτίσθη καὶ ἐπάγη ἡ ὀρθογραφία ἑκάστης λέξεως καὶ ἑκάστου τύπου. Ἐπ' ἴσης εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες μεταχειριζόμεθα τὴν *ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν*, ὅπως αὕτη καθωρίσθη καὶ παρεδόθη ἡμῖν τὸ μὲν ἀπὸ τῶν δοκίμων ἤδη, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν μτγν., τὸ δὲ τέλος καὶ ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων. Οὕτω λ. χ. γράφομεν *ληστής*, *τῇ βουλῇ*, *ᾠδή*, *τῷ λόγῳ*, *λέγῃς*, *εἴπῃς*, *οἰκία*, *μυῖα*, *ποῖος* κτλ. κατ' ἀρχαίαν χρῆσιν· ἔπειτα γράφομεν πνεύματα καὶ τόνους, καὶ ταῦτα ἐπὶ πάσης λέξεως, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν μτγν. καὶ μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων, καὶ τέλος ὑπογράφομεν τὸ *ι* κατὰ μεσαιωνικὸν ἔθος κλπ· πρβλ. καὶ τὰ Γαλλικὰ ils aimaient il y a, l'homme, haut κλπ. ἀντὶ ils èmé, il i a, l'omme, hot ἢ καὶ ot κλπ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀρθογραφία ἡμῶν αὕτη πολλὰ παρέχει πράγματα τοῖς διδασκομένοις τὴν γλῶσσαν μαθηταῖς, (οὕτω λ. χ. ἀναγκάζονται νὰ μανθάνωσι περὶ διφθόγγων, περὶ διαφορᾶς μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, περὶ διαφορᾶς ψιλῆς καὶ δασείας, ὀξείας, βαρείας καὶ περισπωμένης κλπ. ὧν οὐδὲν αἰσθάνονται, ἀφοῦ τοιαῦται διαφοραὶ δὲν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ), καὶ ἐπειδὴ προσέτι ἄλλοις τε καὶ τοῖς τυπογράφοις πολλὰ παρέχει πράγματα, πολυπλοκώτερον καθιστῶσα τὸ ἔργον αὐτῶν, διὰ ταῦτα καὶ ἄλλοτε καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐπανειλημμέναι ἐγένοντο ἀπόπειραι, ἄλλαι μὲν καθολικώτεραι ἄλλαι δὲ μερικώτεραι, πρὸς ἁπλοποίησιν αὐτῆς· ἀλλὰ πᾶσαι μάτην.

Οὕτω λ. χ. ἐπὶ Ἐνετοκρατίας λόγιοί τινες Κρῆτες ἔκαμνον χρῆσιν τοῦ Λατ. ἀλφαβήτου, ὅπως καὶ πολλοὶ τοῦ κλήρου τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες καὶ βιβλία τινὰ ἐξέδωκαν ἐν γλώσσῃ μὲν Ἑλλην. συντεταγμένα, διὰ χαρακτήρων δὲ Λατ. γεγραμμένα. Ὁμοίως εἰσήγαγε καὶ ὁ ἐξ Ἠπείρου Βηλαρᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἁπλῆν τινα ὀρθογραφίαν, γράφων μόνον *ο* ἀντὶ *ο* καὶ *ω*, μόνον *ε* ἀντὶ *ε* καὶ *αι*, μόνον *η* ἀντὶ *η*, *ι*, *υ*, *ει*, *οι*, *η*, ἁπλᾶ σύμφωνα ἀντὶ τῶν διπλῶν κλπ.· ἄλλος ὑπεστήριζε τὴν ἀποβολὴν μόνον τῶν πνευμάτων, ἄλλος μόνης τῆς ψιλῆς, ἄλλος τὴν τῆς βαρείας καὶ περισπωμένης, ἄλλος τὴν παράλειψιν τοῦ ὑπογεγραμμένου λεγομένου ἰῶτα πανταχοῦ ἀλλαχοῦ πλὴν ἐν ταῖς καταλήξεσι τῆς δοτικῆς καὶ ὑποτακτικῆς· οἱ δὲ περὶ τὸν κ. Ψυχάρην γράφουσι πάσας τὰς ὑποτακτικὰς διὰ τοῦ *ει*, ἤτοι οὐ μόνον *νὰ λέγει*, *νὰ γράφει*, *ἂν ἀρνεῖται*, *νὰ καλεῖται* κλπ., περὶ οὗ δύναται νὰ εὑρεθῇ λόγος τις, ἀλλὰ καὶ *νὰ χαθεῖ*, *νὰ βρεῖ*, *νὰ πεῖ*, *νὰ φύγει*, *νὰ πάθει*, *νὰ μάθει* κλπ. ὑπὲρ ὧν προδήλως οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὑγιές. Ὁμοίως γράφουσιν οὗτοι τὸν παρατατικὸν τοῦ ῥήματος *εἶμαι* διὰ τοῦ *ει*, ἤτοι *εἴμην*, καίτοι ὁ τύπος *ἤμην* εἶναι πολὺ παλαιότερος τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ δὲ τοῦ ἐνεστῶτος *εἶμαι* ἀντὶ *εἶμί* νεώτερος, ὡς φαίνεται, τῆς κτίσεως τῆς Κων)πόλεως· κανονίζουσιν ἄρα τὴν γραφὴν τοῦ πρότερον ἀναφανέντος καὶ γραφέντος κατὰ τὴν τοῦ νεωτέρου· καὶ ὅμως τοὐναντίον θὰ ἐφαίνετο, νομίζω, παντὶ λογικώτερον. Ἐπ' ἴσης γράφουσιν ὅλως παραλόγως διὰ τοῦ *ι* τὸ ἄρθρον *τὶς τιμές*, *τὶς γυναῖκες* κλπ., δοξάζοντες ὅτι τὸ *ε* τοῦ **τὲς** ὡς τονούμενον δῆθεν καὶ μακρὸν ἐτράπη ἐν τούτοις εἰς *ι*, ὥσπερ, λέγουσι, τὸ ἀρχαῖον μακρὸν *ε* (*η*) ἐτράπη εἰς *ι* (*ἥλιος*, *τιμή*, *φήμη*)· ἀλλὰ πρῶτον τὸ ἄρθρον κατ' ἀλήθειαν δὲν τονίζεται, ἀλλ' ἐκφέρεται προκλιτικῶς· τὸ ἐπ' αὐτοῦ γραφόμενον σημεῖον τοῦ τόνου οὐδὲν σημαίνει (πρβλ. Ἀκαδημ. Ἀναγνωσμ. Α' σελ. 520 καὶ 568)· ἔπειτα ἤδη κατὰ τὸ 1881 ἐν Gött. Gelerten Anzeigen 357 - 8 ἀπέκρουσα παρομοίαν ἑρμηνείαν, εἰπὼν ὅτι τὸ παλαιὸν φαινόμενον τῆς τροπῆς τοῦ μακροῦ *ε* εἰς *ι* δὲν παρέχει εἰς οὐδένα τὸ δικαίωμα νὰ ἑρμηνεύῃ σημερινὰ φαινόμενα τροπῆς τοῦ *ε* εἰς *ι* κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον, διότι ἄλλοι χρόνοι ἄλλοι νόμοι. Πρόσθες ὅτι ἡ τροπὴ τότε συνέβη διὰ τὴν μακρὰν παράτασιν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ *η*, νῦν δὲ οὐδεὶς λόγος περὶ παρατάσεως τοιαύτης δύναται νὰ γίνηται, καὶ ὅτι ἂν ὄντως ἠλήθευε τὸ λεγόμενον, ἔδει νὰ λέγωμεν καὶ *λίγω*, *φίρω*, *πλίκω*, *πίρα*, *πατίρα* κλπ. ἀντὶ *λέγω*, *φέρω*, *πλέκω*, *πέρα*, *πατέρα* κλπ. τ. ἔ. *ι* ἀντὶ τονουμένου *έ*.

Ἐπ' ἴσης γράφουσι *τὸ δάκρι*, *τὸ δίχτι*, *τὸ γένι* κρίνοντες ὅτι ἀφοῦ ταῦτα προσέλαβον τὸν ὑποκοριστικὸν τύπον ἀνάγκη καὶ νὰ ἐκφέρωνται

διὰ τοῦ ι. Ἀλλὰ πόθεν ἡ ἀνάγκη αὕτη, οὐδεὶς βλέπει. Ὁμοίως γράφουσιν ἄνευ οὐδενὸς λόγου, *ἀβγή, φάβλος, ἀφτός, ἐφτύς, ἐβγενικά* κλπ. κλπ. Ἐν πᾶσι τούτοις οὐδὲν ἄλλο βλέπω ἢ τὴν ἐπίμονον προσπάθειαν αὐτῶν νὰ ἀποσπάσωσιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, ὅτε καθ' ἃ διδάσκουσι, θὰ εὕρωμεν τὴν σωτηρίαν. (Ἄλλα τινὰ λάθη οἷον *λύπες, τρύπα, θὰ σείρω, συχαίνομαι, καθήσια* καὶ *ἐκάθησα, ῥήχνω, ἔσβυσα* κλπ. ὀφειλόμενα εἰς τὴν περὶ τὰ ἑλληνικὰ ἀμάθειαν τῆς αἱρέσεως δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην ἰδίου ἐλέγχου).

Δὲν θὰ ἐξετάσω ἐν τῷ παρόντι ἂν ἡ μεταβολὴ τῆς ὀρθογραφίας ἀπὸ ἱστορικῆς εἰς φωνητικήν, ἐφαρμοζομένη σήμερον παρ' ἡμῖν, θὰ ἀπέβαινεν εἰς τὸ Ἑλλην. ἔθνος ἐπωφελὴς ἢ ἐπιβλαβής. Τοσοῦτο μόνον λέγω, ὅτι ἀφοῦ ἡμεῖς σήμερον κατ' ἀρχὴν ἀσπαζόμεθα καθόλου τὴν *ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν*, δίκαιον φαίνεται νὰ ἐφαρμόζηται αὕτη ἐπὶ πάντα, λέξεις καὶ τύπους, ἐξ ἴσου, οὐχὶ δὲ ἀνακολούθως ἄλλα μὲν νὰ γράφωμεν ὅπως οἱ παλαιοὶ καὶ οἱ μεσαιωνικοὶ πατέρες ἡμῶν, ἄλλα δὲ πάλιν κατ' ἴδιον τρόπον. Πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἡ ἀνακολουθία εἶναι ἐπίψογον καὶ οὐχ ἥκιστα ὅταν γίνηται ὑπ' ἀνθρώπων λογίων καὶ ἀξιούντων ν' ἀκούωνται ὑπὸ τῶν ἄλλων.

Κατὰ ταῦτα παραλείπων τὰ ὑπὸ τῶν ἰδιορρύθμων καινοτόμων μεταβαλλόμενα περιορίζομαι εἰς τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα, ἐν οἷς παρ' ἡμῖν τοῖς πολλοῖς παρατηρεῖται ἐνίοτε σάλος τις περὶ τὴν ὀρθογραφίαν. Οὕτω λ.χ. ἄλλοι μὲν γράφουσι *φανερώνω, δηλώνω, ἑνώνω* κλπ. ἄλλοι *φανερόνω, δηλόνω, ἑνόνω*· ἄλλοι *θέλω γράψει—γραφῆ, ἔχω γράψει, ἤθελε γράψει, εἶχε γράψει—γραφῆ*, ἄλλοι τοὐναντίον *θέλω γράψῃ, ἔχω γράψῃ—γραφῆ*· ἄλλοι εἶναι καὶ ἄλλοι εἶνε, εἷς δέ τις καὶ ἶνε· ἄλλοι *καλύτερος, μεγαλύτερος, κοντύτερος* καὶ ἄλλοι *μεγαλήτερος, καλήτερος, κοντήτερος* καὶ ἄλλοι *καλλίτερος* καὶ ἄλλοι *μεγαλείτερος* κλπ.· οἱ μὲν γράφουσι *κῶδιξ, πρῖγκιψ, ἔγινε, Βυζαντινός, ἐφέτος, ἐφετινός, Ἀντώνις, Γεώργις, Βασίλεις, Σταυράκις, ἡ Κυβέρνησι, ὁ ὄφις, ὁ πῆχυς, ἡ πῆχυ, ἡ πόλι, ὁ μαυρογένεις, κατεβαίνω, ἀνεβαίνω, ὁ Καυσαλώνις* κλπ., ἄλλοι *κώδηξ, πρίγκηψ, ἔγεινε, Βυζαντηνός, φέτος, φετεινός, Ἀντώνης, Γεώργης, Βασίλης, Σταυράκης, ἡ Κυβέρνηση, ὁ ὄφης, ὁ πήχης, ἡ πήχη, ἡ πόλη, ὁ μαυρογένης, καταιβαίνω, ἀναιβαίνω, Καυσαλώνης* κλπ. Ὁμοίως ποικίλλει ἡ γραφὴ τοῦ *παίρνω* γραφομένου καὶ *πέρνω*, ἡ τοῦ θηλ. ἄρθρου *οἱ* καὶ *ῃ, τὲς* καὶ *ταὶς ἢ* καὶ *ταῖς, τοῖς* καὶ *τίς*, ἔτι δὲ καὶ τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων *τιμὲς* καὶ *τιμαῖς, καλὲς* καὶ *καλαῖς, ὥρες* καὶ *ὥραις* κλπ.

Καὶ ὅμως περὶ πάντων τούτων ἔπρεπε νὰ μὴ ὑπάρχῃ πλέον κανεὶς σάλος, ἀφοῦ ἤδη ἀπεδείχθη **ἱστορικῶς** καὶ **φωνητικῶς** ὅτι μόνον ἡ γραφὴ *-ώνω* (ἀπὸ τῶν ἀορίστων εἰς *-ωσα*) ἔχει ὑγιῶς, (πρβλ. καὶ *ἔδωσα δώνω* καὶ *ἔτρωσα -τρώνω*), πλὴν τοῦ *ὀμόνω* (ἀπὸ τοῦ *ὤμοσα*)· ὁμοίως ἀπεδείχθη **ἱστορικῶς** ὅτι μόνον οἱ ἀπαρεμφατικοὶ τύποι *γράψει, γραφῆ, λέγει, λεχθῆ* κλπ. εἶναι ὀρθοὶ μετὰ τὸ *θέλω ἤθελα* καὶ *ἔχω εἶχα*. Ὁμοίως ἀπεδείχθη **ἱστορικῶς** ὅτι μόνον ἡ γραφὴ εἶναι εὕρηται ὑγιής. **Ἀναλογικῶς** δὲ ἐγένετο δήλη ἡ ὀρθότης τῶν εἰς *-ύτερος* συγκριτικῶν (πλὴν τοῦ *ἐνωρὶς—ἐνωρίτερος*). **Ἱστορικῶς** ἀποδείχθη τὸ ὀρθὸν τοῦ *πρῖγκιψ, κῶδιξ, ἐφέτος, ἐφετινός, ἔγινε, Βυζαντινός, Ἀντώνις, Γεώργις, Βασίλεις, μαυρογένεις, Κυβέρνησι, Σταυράκις, ἡ πόλι, ὁ ὄφις, ὁ πῆχυς, ἡ πῆχυ, κατεβαίνω, ἀνεβαίνω, παίρνω* (πρβλ. *θὰ πάρω, πᾶρε*), *οἱ γυναῖκες, οἱ τιμές, τὲς τιμές, τὲς ὧρες* καὶ περαιτέρω *τοὶς ὧρες* κλπ.

Ὁ βουλόμενος νὰ μάθῃ ἀκριβέστερα περὶ τούτων ἂς ῥίψῃ βλέμμα τι ἐπὶ τὰ Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικὰ Τόμ. Α' σελ. 561 κεξ., ὅπου ταῦτα διὰ μακρῶν ἐξετέθησαν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΑΙΣΜΑΤΑ ΚΑΡΥΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΡΩΜΥΛΙΑΣ

ΚΛΕΦΤΙΚΗ ΖΩΗ

Λάμπουν τὰ χιόνια 'ς τὰ βουνά!
Λάμπουν καὶ τὰ κλεφτόπουλα μὲ τ'ς ἀσημένιαις πάλαις·
καβάλλα βάζουν τ' ἄλογα, τὸ βράδ' τὰ καλλιγώνουν·
Βάζουν τὰ πέταλα χρυσᾶ καὶ τὰ καρφὶ 'σημένια,
φλουριὰ ῥίχνουν 'ς τὴν Παναγιά, φλουριὰ ῥίχνουν 'ς [τοὺς ἅγιους.

«Χριστὲ 'βλόγα μας τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια
νὰ 'λευτερώσ'με τὸν ντουνιὰ 'πὸ τῶν Τούρκων τὰ χέρια».
Καβάλλα 'βγῆκαν κι' ἔκατσαν κι' ὁ καπετάνιος τ'ς λέγει·
«Ἀκούσ'τε, παιδιά μου, νὰ σᾶς 'πῶ καὶ νὰ σᾶς ξαναείπω.
Θολὸ ποτάμι πέρασα κι' ἀντίπερα δὲ 'βγῆκα,
ἔπεσε τὸ φεσάκι μου καὶ τοῦ σπαθιοῦ μ' ἡ φοῦντα.
Φευγᾶτε!—Παιδιά, νὰ φεύγουμε! Πᾶμε 'ς τὴν Ἀλαμάνα
δποῦ'ναι κι' ἄλλοι ἀρχηγοί, εἶναι κι' ὁ Χάτζη Πέτρος

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΝΑΓΕΙΣ

ΑΠΟ τινος χρόνου τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως διδακτικῶν βιβλίων πρὸς μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων ἐκακίσθη παρ' ἡμῖν ὑπ' ἀνθρώπων ἐχόντων συμφέρον πρὸς τοῦτο, ἡ δὲ πολιτεία οἱονεὶ ἐπικυροῦσα τὴν τοιαύτην γνώμην δι' ἰδίας νομοθεσίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως τῶν προσώπων καὶ τῆς ἀξίας τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, ἀπέκλεισε πάσης διοικητικῆς σχολικῆς θέσεως ἀνεξαιρέτως πάντα συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων Τὸ κορύφωμα δὲ τῆς τοιαύτης τῆς πολιτείας πρὸς τοὺς συγγραφεῖς ἐκτιμήσεως ἐξεδηλώθη καὶ ἐν τῷ Νόμῳ μὲν περὶ ἐποπτικοῦ συμβουλίου, καθ' ὃν οὐ μόνον οἱ συγγραφεῖς αὐτοὶ ἀποκλείονται τοῦ συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῶν μέχρι τετάρτου βαθμοῦ, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῇ δοθείσῃ εἰς τὸν Νόμον ὅτι ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ λάβῃ θέσιν ἐν τῇ σχολικῇ διοικήσει ὁ συγγραφεὺς διδακτικῶν βιβλίων, καὶ ἂν ἀκόμη ἔπαυσε νὰ γράφῃ διδακτικὰ βιβλία, καὶ ἂν δὲν ἔχῃ τοιαῦτα πλέον εἰς κυκλοφορίαν. Ὅ,τι πάλαι ἦσαν οἱ **ἐναγεῖς**, *ὅ,τι ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἦσαν οἱ* **ἀφωρισμένοι**, *τοῦτο εἶναι σήμερον ἐν τῇ νέᾳ Ἑλλάδι οἱ συγγραφεῖς διδακτικῶν βιβλίων.*

Καὶ ὅμως τὸ ἔργον τῆς συγγραφῆς καλῶν διδακτικῶν βιβλίων ἀείποτε καὶ παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς ἐθεωρήθη ὡς σπουδαιοτάτη καὶ ἐθνικωτάτη ὑπηρεσία. καὶ μεγάλα πνεύματα ἐξέχοντα ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ τοῦ βίου ἀφιέρωσαν τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις διὰ τῆς μεθόδου τῶν διδακτικῶν βιβλίων πρὸς διάδοσιν ἀληθειῶν παντοίων, ἃς ἡ ἐπιστήμη ἀνεῦρε διὰ συντόνου ἐργασίας καὶ ἐπιμελείας, καὶ αἵτινες λαμπρύνουσι καὶ κοσμοῦσι σήμερον τὸν ἀνθρώπινον βίον. Οἱ συγγραφεῖς βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν σχολείων καὶ τῶν πολλῶν ἀποτελοῦσιν οἱονεὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους, ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς διαδίδεται πανταχοῦ τοῦ ἐθνικοῦ σώματος τὸ αἷμα τὸ ζωογονοῦν καὶ τρέφον τὸν ὀργανισμόν. Τί ὠφελεῖ νὰ ὑπάρχωσιν ἐπιστήμονες δεινοί, ὅταν αἱ γνώσεις αὐτῶν περιορίζωνται ἐντὸς μικροῦ κύκλου ἀνθρώπων; Οἱ Ἀβδηρῖται ἦσαν Ἀβδηρῖται, καίπερ ἔχοντες τὸν Δημόκριτον, καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἦσαν Βοιωτοί, καίπερ ἔχοντες τὸν Πίνδαρον. Ἐπιστημονικαὶ ἀλήθειαι, ἀρχαὶ κοινωνικῆς ἠθικῆς διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ μόχθων ἀνευρεθεῖσαι, ἀποκαλύψεις θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς τέχνης, τὸ πᾶν ὑπόκειται εἰς τὴν φθορόν, τὸ πᾶν σὺν τῷ χρόνῳ ἀποσβέννυται, ἐὰν δὲν εὑρίσκωνται ἄνθρωποι νὰ ἀναρριπίζωσιν αὐτά, ὡς καὶ ἄνθρωποι, οἵτινες μέλημα τοῦ βίου αὐτῶν νὰ ἔχωσι τὴν διάδοσιν τῶν τοιούτων ἀληθειῶν εἰς τοὺς πολλούς. Κατὰ ταῦτα οἱ συγγραφεῖς τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ὅταν εἶναι ἄνδρες ἑνοῦντες ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐπιστήμην τήν τε θεωρητικὴν καὶ πρακτικήν, εἶναι τοῦ ἔθνους οἱ εὐεργέται καὶ δίκαιον εἶναι νὰ ἀξιῶνται πάσης τιμῆς καὶ ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Καὶ τὴν τιμὴν ταύτην οὐδὲν ἐπὶ γῆς ἔθνος ἠρνήθη αὐτοῖς, ἀγαθῆς δὲ ὑπολήψεως ἀπέλαυον καὶ παρ' ἡμῖν οἱ συγγραφεῖς τῶν βιβλίων καὶ ἄνδρες ἀλογιμώτατοι ἐθεώρουν ὕψιστον καθῆκον νὰ εἰσφέρωσι διὰ μεθοδικῶν βιβλίων τὸν ἑαυτῶν ἔρανον πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τοῦ Κοραῆ μέχρι τοῦ Κοκκώνη καὶ Μελᾶ Κατὰ τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους δι' εἰσηγήσεων πονηρῶν ὡς καὶ δι' ἀναμείξεως εἰς τὴν ἔκδοσιν βιβλίων ἀνθρώπων ἐστερημένων σπουδαίων προσόντων καὶ δι' ἄλλων παντοίων μέσων, ὅσα ἠδύνατο νὰ ὑπαγορεύσῃ ὁ φθόνος καὶ ἡ μοχθηρία καὶ ἡ ἰδιοτέλεια, διεβλήθη τὸ εὐγενέστατον καὶ ὕψιστον τοῦ συγγραφέως διδακτικῶν βιβλίων ἔργον καὶ ἐπερρίφθη εἰς πάντα συγγραφέα ἀδιακρίτως μομφὴ ἐπὶ ἰδιοτελείᾳ, ἥτις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ ἐμφαντικῶς καὶ εἰς τὴν νομοθεσίαν διὰ τῆς ἐν ἔτει 1895 ψηφίσεως νόμου, καθ' ὃν «ἡ συγγραφὴ διδακτικῶν βιβλίων χαρακτηρίζεται ὡς ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν τῶν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας τεταγμένων ὑπαλλήλων παντὸς βαθμοῦ, ὡς καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἐποπτικοῖς συμβουλίοις ἐπιθεωρητῶν καὶ τῶν γυμνασιαρχῶν (πρβλ. Νόμος ΒΤΙ' ἄρθρ. 8), ὡς καὶ διὰ τοῦ Νόμου περὶ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, καθ' ὃν ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς συγγραφεῖς καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτῶν μέχρι τετάρτου βαθμοῦ νὰ εἶναι μέλη τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ μέλη τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως λαμβάνονται ἐκ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τὰ ὁποῖα πρέπει ἀνὰ τρία ἔτη νὰ ἀνανεοῦνται διὰ νέων μελῶν, παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τὴν ὅσον οὔπω ἀρχομένην δευτέραν περίοδον τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου οἱ πλεῖστοι τῶν καθηγητῶν ἢ ὡς συγγραφεῖς ἢ ὡς συγγενεῖς συγγραφέων ἀποκλείονται τοῦ ἐποπτικοῦ συμ-

βουλίου καὶ δὲν εὑρίσκεται ἱκανὸς ἀριθμὸς αὐτῶν νὰ διαδεχθῇ τοὺς κατὰ τὸν νόμον ἀποχωροῦντας συναδέλφους των. Νομίζομεν ὅτι, ἀφ' οὗ τὰ διδακτικὰ βιβλία κατὰ τὸν ἐσχάτως ψηφισθέντα καὶ εἰς ἐφαρμογὴν τεθέντα Νόμον περὶ διδακτικῶν βιβλίων περιέρχονται εἰς τὴν κυριότητα τῆς Κυβερνήσεως, ὁ λόγος τῆς ἰδιοτελείας, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ὑπῆρξέ ποτε τοιοῦτος, ἐξέλιπε πλέον καὶ δικαιότατον εἶναι καὶ χρησιμώτατον καὶ οἱ συγγραφεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς τῶν συγγραφέων μέχρι τετάρτου βαθμοῦ νὰ χρησιμοποιοῦνται πανταχοῦ, ὅπου ἡ πολιτεία θεωρεῖ αὐτοὺς χρησίμους.

Νομίζομεν ὅτι εἶναι πλέον καιρὸς νὰ παύσῃ αὐτὴ ἡ ἐμπαθὴς καταφορὰ κατὰ τῶν συγγραφέων διδακτικῶν βιβλίων, νὰ παύσῃ δὲ πρὸ παντὸς ἡ ἀνόητος λατρεία πρὸς τοὺς ἀγραφιώτας, εἰς οὓς παρέδωκεν τὴν διοίκησιν τῶν σχολείων, ἵνα φέρωσιν αὐτὴν εἰς τὴν παροῦσαν ἀθλιωτάτην κατάστασιν. Ἐὰν πρότερον ὑπουργοί ἐκτελοῦντες βεβουλευμένα σχέδια οὐχὶ ἀπηλλαγμένα πάσης ἰδιοτελείας, ἐπενόησαν τὸν ἀπαίσιον τοῦτον νόμον τῆς προγραφῆς τῶν συγγραφέων τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἀνεξαρτήτως πάσης ἱκανότητος καὶ ἀρετῆς, νομίζομεν ὅτι εἶναι καιρὸς τώρα ὅτε ἡ παμφάγος γαστὴρ τῆς πολιτείας ἀνέλαβεν αὐτὴ νὰ ἐκδίδῃ πρὸς ἴδιον ὄφελος βιβλία κατὰ πρόγραμμα, τὸ ὁποῖον θὰ μένῃ αἰώνιον στίγμα τῆς ἐποχῆς, νὰ ἀρθῶσι πλέον τὰ προσκόμματα εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν συγγραφέων. Καὶ ἂν ἡ πολιτεία δὲν ἠθέλησε νὰ χρησιμοποιήσῃ τῶν μεγάλων ἡμῶν συγγραφέων τὰ ἔργα, ἀποκλείσασα αὐτὰ διὰ τῆς μεθόδου τῆς προκηρύξεως, τοὐλάχιστον ἂς χρησιμοποιήσῃ αὐτῶν τὸν νοῦν, ἵνα τὸ κακὸν τὸ γενόμενον ἐκ τῆς ἀποχῆς πλέον αὐτῶν ἀπὸ τοῦ συγγράφειν μετριασθῇ διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐμπειρίας αὐτῶν πρὸς ἀνύψωσιν τῆς παιδείας, ἥτις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐμφανίζεται ὡς πλοῖον κλυδωνιζόμενον ἐν τῇ θαλάσσῃ, ναυάγιον τῆς τύχης, ἄνευ πυξίδος καὶ ἐλπίδος προσεχοῦς σωτηρίας.

Οὐδεὶς ἀρνεῖται εἰς τὴν πολιτείαν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδίδῃ αὐτὴ τὰ διδακτικὰ βιβλία πρὸς ἴδιον αὐτῆς ὄφελος, ἀφ' οὗ μάλιστα πρόκειται νὰ χρησιμοποιηθῶσι τὰ κέρδη ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτῆς, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι καθῆκον αὐτῆς συγχρόνως εἶναι νὰ φροντίσῃ περὶ δύο πραγμάτων, πρῶτον τὰ βιβλία αὐτῆς νὰ εἶναι καλλίτερα τῶν ὑπαρχόντων καὶ νὰ ἁρμόττωσι εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν σχολείων καὶ εἰς τὴν πρόοδον τῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ δεύτερον, ἀφ' οὗ αὐτὴ ἡ πολιτεία ἰδιοποιήθη τὰ βιβλία, νὰ καταργήσῃ πλέον τὸν ἀφορισμὸν κατὰ τῶν συγγραφέων καὶ νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέρχωνται καὶ οὗτοι εἰς τὰς δημοσίας διοικητικὰς θέσεις, ἀφ' οὗ πλέον δὲν ἔχουσι βιβλία ἀφ' οὗ τὰ βιβλία αὐτῶν νέμεται ἤδη ἡ πολιτεία. Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀξίωσις αὕτη τῶν συγγραφέων εἶναι δικαιοτάτη καὶ ὡς τοιαύτην ὑποβάλλομεν εἰς τὴν μελέτην τῶν πολιτευομένων.

Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Α'.

Ἐνθαρρυνόμενος ὑπὸ τῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς, ἧς ἔτυχεν ἡ πρώτη περὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ «Ἀμαλθείᾳ» δημοσιευθεῖσα μελέτη μου οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ Σμυρναϊκοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ βυζαντινοῦ ὁμογενοῦς τύπου, καθὼς καὶ ὑπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν παρ' ἡμῖν γλωσσολόγων κ. Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι εὐαρεστηθέντος νὰ ἐκφρασθῇ, ὅτι νέας ἐξεῦρον τοῦ ζητήματος ὄψεις, προβαίνω εἰς τὴν δημοσίευσιν τῆς παρούσης πραγματείας.(*)

* * *

Ὑπὸ λογίων τινῶν διεξάγεται, ἐν Ἀθήναις μὲν πρὸ πολλοῦ, ἐν Σμύρνῃ δ' ἐπ' ἐσχάτων, ὅλως ἀνωφελὴς συζήτησις ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ καταδειχθῇ δι' ἐπιχειρημάτων ποῖος γλωσσικὸς τύπος θέλει ἐπικρατήσει, δηλαδὴ ἡ καθαρεύουσα, ἡ δημωδεστέρα καθαρεύουσα ἤτοι ἡ γλῶσσα τῆς συνηθείας ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ ἡ δημοτική;

Ἐν τούτοις τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι τελείως λελυμένον!

Σήμερον μετὰ τὴν διάδοσιν πανταχοῦ τῆς παιδείας ἡ καθαρεύουσα κυριαρχικῶς ἐπικρατεῖ καθ' ἅπασαν τὴν Ὁμογένειαν καὶ αὕτη πράγματι εἶναι ἡ Ἐθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα· ἑπομένως δὲ πᾶς Ἕλλην ταύτην καὶ ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιμελῶς νὰ καλλιεργῇ, τηρῶν καθ' ὅσον δύναται καὶ καθ' ὅσον αἱ γνώσεις αὐτοῦ ἐπιτρέπουσι τοῦτο, τοὺς γραμματικοὺς καὶ συντακτικοὺς κανόνας, τοὺς ῥυθμίζοντας τὴν βασίλισσαν ταύτην τῶν γλωσσῶν.

Εὐχαρίστως δὲ παρατηρεῖται ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγρόται μετὰ προθυμίας ἀποστέλλουσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὰ σχολεῖα, ὅπου ταῦτα διδάσκονται τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐν τῇ ἐθνικῇ ἡμῶν γλώσσῃ. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου διοχετεύονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν χωρικῶν λέξεις καὶ τύποι τῆς καθαρευούσης. Ἡ λογία παράδοσις θέλει ἤδη εὐκολώτερον ἐξασκήσει καὶ ἐνταῦθα τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆς δύναμιν, οὕτως ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγρόται ν' ἀποβάλωσι τὰς ἕνεκα παχυλῆς ἀμαθείας εἰσαχθείσας ξένας λέξεις, ἀντικαθιστῶντες αὐτὰς δι' Ἑλληνικῶν.

Ἄλλως τε οἱ φθόγγοι οὗτοι καὶ οἱ τύποι ἔκπαλαι καὶ ἄνευ διακοπῆς εἶναι γνωστοὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀγρότας. Ἀληθῶς δὲ οὐχὶ μόνον παιδιόθεν ἀκαταπαύστως ἀκούουσιν οὗτοι αὐτοὺς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην ἀπαγγέλλουσιν αὐτοὺς ἐν τῇ καλύβῃ αὐτῶν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἴσως ἐκληφθῇ ὡς παραδοξολογία, πλὴν πᾶς ἐνδοιασμὸς θέλει ἀμέσως ἐκλίπει, ἅμα ἀποδείξω, ὅτι πράγματι τοιοῦτόν τι συχνάκις ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὴν ἀπὸ μνήμης ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἀγροτῶν πλείστων προσευχῶν. Ἐσχάτως ἤκουσα χωρικὴν προφέρουσαν τὴν προσευχὴν αὐτῆς οὕτω: «*Βασιλὲφ Οὐράνιε*».

Ἴσως ὅμως εἴπωσιν, ὅτι οἱ τύποι τῆς δημοτικῆς οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀποτέλεσμα τῆς κανονικωτάτης καθόλου ἐξελίξεως αὐτῆς, ἕνεκα δὲ τούτου θὰ ἦτο καθ' ὑπερβολὴν παράλογος καὶ ἄσκοπος πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀντίδρασιν ἢ τεχνητὴν μεταβολὴν αὐτῶν, κατ' ἀκολουθίαν πρέπει ἀνενδοιάστως ν' ἀποδεχώμεθα αὐτούς.

Εἰς ταῦτα θὰ ἀπαντήσω ὅτι ἂν οὗτοι εἶναι ἀποτέλεσμα κανονικωτάτης ἐξελίξεως αὐτῆς, εἶναι ὅμως ἐπίσης ἀποτέλεσμα καὶ τῆς καθ' ὅλον τὸ γένος ἡμῶν ἐπικρατησάσης μακροτάτης παχυλῆς ἀμαθείας! Ὅπως δέ, ἕνεκα ἀμαθείας, πολλαὶ Ἑλληνικαὶ λέξεις ἀπολεσθεῖσαι ἀντικατεστάθησαν διὰ ξένων, οὕτω καὶ πάμπολλοι τύποι ἢ τελείως ἐξηφανίσθησαν ἢ τερατωδῶς παρεμορφώθησαν. Ἤδη δὲ διὰ τῆς παιδείας οἱ τύποι οὗτοι καὶ αἱ λέξεις αὗται ἐν τῇ γλώσσῃ τῆς συνηθείας τῶν πόλεων ἐν μέρει ἐπανέκτησαν καὶ ὁσονοῦπω ἀφεύκτως θέλουσι πληρέστερον ἐπανακτήσει τὰ πολεσθέντα πανάρχαια δικαιώματα αὐτῶν.

Διὰ μὲν τῆς ἀμαθείας ἡ ἐξέλιξις ἐγένετο ἐπὶ τὰ χείρω, διὰ δὲ τῆς παιδείας θέλει γίνει ἐπὶ τὰ κρείττω.

Ἐπίσης δὲ διὰ μὲν τοῦ σκότους πολλὰ λαμπρότατα πράγματα τελείως ἐκλείπουσι, διὰ δὲ τοῦ φωτὸς ταῦτα ἐκ νέου ὡραιότατα ἀναλάμπουσιν.

* * *

Τῷ 1905 ὑπῆρχον ἐν Σμύρνῃ ἐν φιλικῇ οἰκίᾳ τρεῖς ὑπηρέτριαι ἐκ τοῦ χωρίου Κουκλουτζᾶ· αὗται ἐγνώριζον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ὡμίλουν δ' ἔν τινι μέτρῳ τὴν δημωδεστέραν καθαρεύουσαν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ φίλος μου κ. Θεόδωρος Ὑπερείδης μοὶ ἔδωκε τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ μεταφρασθὲν εἰς ὡραίαν καθαρεύουσαν μυθιστόρημα ἡ «Ἁγία Κόρη», ὅπερ τυχαίως ἐδάνεισα εἰς τὸν κύριον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκίας.

Αἱ τρεῖς ὑπηρέτριαι ἅμα ἐτελείωνον τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, ἐλάμβανον κρυφίως τὸ μυθιστόρημα τοῦτο, ἡ μία δ' ἐξ αὐτῶν ἀνεγίνωσκεν αὐτὸ εἰς ἐπήκοον τῶν ἄλλων. Τοσοῦτον δὲ τοῦτο ἤρεσκεν εἰς αὐτάς, ὥστε ὁμολογήσασαι τοῦτο εἰς τὴν κυρίαν των, ἐζήτησαν παρ' αὐτῆς τὴν ἄδειαν, ἵνα ἐλευθέρως ἐξακολουθήσωσι τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ ὅπερ καὶ παρεχωρήθη προθύμως εἰς αὐτάς. Κινούμενος ὑπ' εὐνοήτου περιεργίας, ἂν πράγματι αἱ χωρικαὶ αὗται ἐνόουν τὸ μυθιστόρημα τοῦτο, παρεκάλεσα τὴν κυρίαν ἵνα προσκαλέσῃ ἰδιαιτέρως ἑκάστην τούτων ὑποχρεοῦσα αὐτήν, ὅπως διηγηθῇ τὰ διάφορα ἐν τῷ μυθιστορήματι ἐκτυλισσόμενα ἐπεισόδια. Τοῦτο δ' ἐκτελεσθὲν ἱκανοποιητικώτατα προεκάλεσε τὴν ἔκπληξιν πάντων.

* * *

Ἀλλά τινες μετ' ἀγανακτήσεως ἀδιαλείπτως κατακραυγάζουσι κατὰ τῶν ἀνυπερβλήτων δῆθεν δυσκολιῶν τῆς ἐκμαθήσεως τοῦ τυπικοῦ τῆς καθαρευούσης, τούτου δ' ἕνεκα προβάλλουσι πρὸς ἐκμάθησιν τὸ ἴδιον αὐτῶν κατασκεύασμα.

Ἴδωμεν δέ, ἂν ἡ ἐκμάθησις τοῦ τυπικοῦ τῆς καθαρευούσης, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ συμπλήρωμα πρὸς ἀνόρθωσιν τοῦ ἐκ μακροχρονίου παχυλῆς ἀμαθείας, πτωχοτάτου καταστάντος τυπικοῦ τῆς δημοτικῆς, παρέχῃ πράγματι τοσαύτας δυσκολίας.

Κατ' ἐμὴν γνώμην, οὐδεμία ἀπολύτως παρουσιάζεται ἐκ τούτου ἀνυπέρβλητος δυσκολία· εἰς τὸ συμπέρασμα δὲ τοῦτο κατέληξα οὐχὶ φαντασιωδῶς ἀερολογῶν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἑπομένου

(*) Ἡ πραγματεία αὕτη ἀπετέλεσε, τῇ 7ῃ Φεβρουαρίου ε. ε., τὴν ὑπόθεσιν διαλέξεως ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς Σμύρνης.

εὐγλωττοτάτου γεγονότος.

Ἡ ὀκταετὴς κόρη μου κατὰ τὸ β' ἑξάμηνον τοῦ τελευταίου σχολικοῦ ἔτους, ἤρχισε διδασκομένη ἐν τῇ β' τάξει τοῦ ἀστικοῦ παρθεναγωγείου τῶν κυριῶν Ἀδελφῶν Λιναρδοπούλου τὴν α' καὶ β' κλίσιν, ἐν μέρει δὲ καὶ τὴν γ', ἐπιτελέσασα εἰς τοῦτο μεγάλην πρόοδον. Προκαλῶ δὲ πάντα δυσπιστοῦντα ὅπως ἐξακριβώσῃ τοῦτο εἰς ὅλα τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, ἐξετάζων ἐπὶ τούτῳ τὰ παιδία. Ἐπίσης δὲ ὅλαι αἱ συμμαθήτριαι αὐτῆς τὴν αὐτήν, ἢ καὶ μεγαλυτέραν, πρόοδον ἐπετέλεσαν. Ἄλλως τε εὐαρέστως παρατηρεῖται μεγίστη καθόλου ἐπίδοσις εἰς ἅπαντα τὰ ἡμέτερα σχολεῖα τῶν τε πόλεων καὶ τῶν κωμῶν.

Ἂν λοιπὸν μικραὶ κόραι, ἐν διαστήματι 6 μόνον μηνῶν, εὐκόλως δύνανται νὰ ἐκμανθάνωσι τὴν α' καὶ τὴν β' κλίσιν καὶ μέρος τῆς γ', ἆρά γε εἶναι δίκαιον νὰ ἐκδηλῶμεν ἀγανάκτησιν καὶ νὰ χαρακτηρίζωμεν τὰς προκυπτούσας συνήθεις δυσκολίας ὡς δῆθεν ἀνυπερβλήτους καὶ ἀποστρεβλωτικάς;

Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καὶ τὸ τυπικὸν τῶν ρημάτων, ὅταν ἡ διδασκαλία διεξάγηται εὐμεθόδως, οὐδεμίαν ἀνυπέρβλητον δυσκολίαν παρουσιάζει.

Μόνον ἡ διδακτικὴ παρ' ἡμῖν μέθοδος εἶναι ἔτι ἐν πολλοῖς ἐλαττωματική, ἤδη ὅμως καταβάλλεται μεγίστη προσπάθεια πρὸς μεταρρύθμισιν καὶ ἁπλοποίησιν αὐτῆς, τούτου δὲ συντελουμένου, τὰ πάντα θὰ βαδίσωσι κατ' εὐχήν.

Θὰ εὐαρεστηθῶσι δὲ οἱ ἀντιφρονοῦντες νὰ εἴπωσιν ἡμῖν, ἂν ὑπάρχῃ Εὐρωπαϊκή τις γραφομένη γλῶσσα, ἧς τὸ τυπικὸν νὰ εἶναι κατὰ πάντα ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς γλώσσης τῆς συνηθείας ἢ πρὸς τὸ τῆς δημοτικῆς καί, ἂν διὰ τὸ τυπικὸν τῆς γλώσσης τῆς συνηθείας, ὅπερ εἶναι πλουσιώτερον ἢ πτωχότερον ἀναλόγως τῆς κοινωνικῆς τάξεως, εἰς ἣν ἕκαστος ἀνήκει καὶ ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀνθρώπων μεθ' ὧν συναναστρέφεται, δὲν παρουσιάζηται ἡ ἀνάγκη, ὅπως τοῦτο γίνεται παρ' ἡμῖν, ἵνα συμπληρωθῇ διὰ τῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκαλίας; ἢ σαφέστερον, ἂν τὸ τυπικὸν τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς δημώδους καὶ τὸ τῆς γλώσσης τῆς συνηθείας δὲν πλουτίζωνται ἢ ἀνορθῶνται ἐπὶ τῇ βάσει ἑνιαίου τινὸς τυπικοῦ, καθισταμένου τούτου κοινοῦ εἰς ὅλους ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως τάξεων;

Ἂς λάβωμεν ὑπ' ὄψιν π.χ. τὸ τυπικὸν τῆς δυνητικῆς ἢ τῆς ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως τῆς Γαλλικῆς γλώσσης ἰδίως δὲ τὸ τῶν ἀνωμάλων ρημάτων. Τίς Γάλλος ἀρκούμενος μόνον εἰς τὴν μητροδίδακτον αὐτοῦ γλῶσσαν καὶ μὴ φοιτήσας ποτὲ εἰς σχολεῖον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίζῃ τὸ δυσκολώτατον ἐν γένει τυπικὸν τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ γραφομένης γλώσσης;

Ἐπειδὴ δὲ τὸ τυπικὸν τῆς γραφομένης γλώσσης τῶν Γάλλων ἐκμανθάνεται ἐν τοῖς σχολείοις ὅπως ἡμεῖς ἐν τοῖς σχολείοις διδασκόμεθα τὸ τυπικὸν τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης (τῆς καθαρευούσης), θὰ ἦτό ποτε δυνατόν νὰ εἴπωμεν, ὅπως λέγουσί τινες διὰ τὴν καθαρεύουσαν, ὅτι ἡ γραφομένη αὕτη γλῶσσα τῶν Γάλλων εἶναι μουμιώδης;

Πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ἡ καθαρεύουσα εἶναι δῆθεν νεκρά, ἄψυχος καὶ τεχνητή, τινὲς προβάλλουσι πρὸς ἐπίλυσιν τὸ πρόβλημα, ὅτι, ἂν δὲν γράφηται αὕτη οὐχὶ ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλ' ἐπὶ 30 ἢ 40 μόνον ἔτη, μήπως μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου θὰ μείνῃ τις δυνάμενος νὰ γράφῃ αὐτήν, ὅπως γράφεται αὕτη σήμερον;

Ἀντὶ ἀπαντήσεως — μὴ διακρινόμενος ἐπὶ προφητικῇ δεινότητι — θὰ ὑποβάλω εἰς τοὺς ἀντιφρονοῦντας τὴν αὐτὴν ἀπορίαν καὶ ἐρώτησιν, ὅτι, ἂν δὲν γράφωνται αἱ σημεριναὶ γλῶσσαι τῆς Εὐρώπης, ἤτοι ἡ Γαλλική, ἡ Ἀγγλική, ἡ Γερμανικὴ καὶ αἱ λοιπαὶ οὐχὶ ἐπὶ αἰῶνας, ἀλλ' ἐπὶ 30 ἢ 40 μόνον ἔτη, μήπως θὰ μείνῃ τις κατόπιν τούτου δυνάμενος νὰ γράφῃ αὐτάς, ὅπως γράφονται σήμερον;

Β'.

Ὑπάρχει πάντοτε διαφορὰ μεταξὺ τῆς δημώδους καὶ τῆς γραφομένης γλώσσης ἑκάστου ἔθνους.

Ἐπὶ παραγείγματι ἐγὼ γνωρίζω κάλλιστα τὴν Ρωσικὴν γραφομένην γλῶσσαν, δύναμαι δὲ νὰ μεταφράζω οἱονδήποτε ἄρθρον ἐφημερίδος ἄνευ τῆς συνδρομῆς λεξικοῦ, ἀλλ' οὐδόλως νοῶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ρώσων ἀγροτῶν. Ἡ μεταξὺ τῆς γραφομένης καὶ τῆς δημώδους Ρωσικῆς γλώσσης διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἶπον, ἢ ἡ μεταξὺ τῆς καθαρευούσης καὶ τῆς δημώδους Ἑλληνικῆς. Ἀλλ' ὅμως διὰ ταῦτα οἱ Ρῶσοι δὲν ζητοῦσι νὰ ἐπινοήσωσι σχετικόν τινα συνδυασμὸν πρὸς κατάργησιν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου γλωσσικοῦ αὐτῶν τύπου.

Οὐδέποτε εἶχον ἐκμάθει τὸ Ρωσσικὸν ἰδίωμα τῶν χωρικῶν, διότι οὔτε τὸ περιβάλλον συνετέλεσε πρὸς ἐκμάθησιν αὐτοῦ, οὔτε ἰδιαιτέρως κατέγινά ποτε εἰς τοῦτο. Ἅμα τῇ εἰς Ρωσίαν

ἀφίξει μου εἰσῆλθον ὡς γραμματεὺς εἰς μέγαν Ἑλληνικὸν ἐμπορικὸν οἶκον.

Ἐνταῦθα θὰ μοὶ ἐπιτραπῇ μικρά τις παρέκβασις, ἥτις, ἄλλως τε, παρέχει ἱκανὸν διὰ τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν διαφέρον.

Ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ Ἑλληνικοὶ ἐμπορικοὶ οἶκοι τῆς Ρωσίας διεξάγουσι τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἀλληλογραφίαν καὶ ὁλόκληρον τὴν πολυπλοκωτάτην καταστιχογραφίαν εἰς τὴν καθαρεύουσαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸ τοιοῦτον δὲ αὐστηρῶς συμβαίνει καὶ παρ' ἅπασι τοῖς ἀνὰ τὴν ὑφήλιον Ἕλλησιν ἐμπορευομένοις. Τὸ μέγα τοῦτο γεγονὸς τελείως ἐκμηδενίζει τὸν διισχυρισμὸν ξένων τινῶν, ὅτι ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα τῶν Ἑλλήνων καὶ δὲν εἶναι ἐν χρήσει ἢ μόνον παρά τισιν ἐν Ἀθήναις φανατικοῖς λογίοις!

Οὕτω δ' εὑρισκόμενος μεταξὺ Ἑλλήνων δὲν εἶχον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον νὰ συναναστρέφωμαι τὸν Ρωσικὸν λαόν, τὴν δὲ Ρωσικὴν γραφομένην γλῶσσαν ἐδιδάχθην ὑπὸ διδασκάλου, τελειοποιηθεὶς κατόπιν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ἐφημερίδων καὶ βιβλίων. Φαίνεται δ' ὅτι μετεχειριζόμην ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ὑπὲρ τὸ δέον φιλολογικὰς λέξεις, ἀσυνήθεις εἰς τὴν ἐν ταῖς αἰθούσαις συνομιλίαν. Ὅθεν εὑρεθεὶς ἐν ρωσικῇ συναναστροφῇ διήγειρα, ὡς ἐκ τῆς ὁμιλίας καὶ τῆς προφορᾶς μου, τὴν περιεργίαν εὐγενοῦς τινος Ρωσίδος, τελειοφοίτου ρωσικοῦ γυμνασίου, διό μοι ἀπέτεινε τὸν λόγον ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν χωρικῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθην νὰ νοήσῳ. Ἡ Ρωσὶς μειδιάσασα μοὶ εἶπεν, ὅτι τοῦτο εἶναι εὐεξήγητον, διότι ἡ Ρωσικὴ γλῶσσα τῶν ἀγροτῶν—ἀγρόται δὲ ὑπάρχουσιν ἐν Ρωσίᾳ 70 ἑκατομμύρια—διαφέρει μεγάλως τῆς καθαρᾶς γραφομένης, ἵνα δὲ δύναμαι νὰ νοῶ τὴν πρώτην, ἔπρεπε νὰ σπουδάσω αὐτὴν ἰδιαιτέρως ἢ νὰ συναναστραφῶ ἐπὶ πολὺ μὲ τὸν ρωσικὸν λαόν, ὅπερ δὲν εἶχον κάμει.

* * *

Εἰς ὅλα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη ὑποχρεωτικῶς καὶ ἀναποφεύκτως ὑπάρχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον σπουδαῖαι διαφοραὶ μεταξὺ τῆς δημώδους καὶ τῆς γραφομένης αὐτῶν γλώσσης, εἰς ἃς πάντες ἀδιαφόρως ἀποβλέπουσιν ὡς ἀπορρεούσας ἐκ τοῦ φυσικοῦ νόμου τοῦ διέποντος τὸ μέτρον τῆς ἐκφράσεως, τοῦ λεξιλογίου καὶ τοῦ τυπικοῦ τοῦ τε πεπαιδευμένου καὶ τοῦ ἀπαιδεύτου ἀνθρώπου, μόνον δὲ ἡμεῖς ὑφιστάμενοι ἀληθῆ **διαφορογλωσσοφοβίαν**. ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν τῆς τελείας παρ' ἡμῖν ἐξαφανίσεως τῆς διαφορᾶς ταύτης καὶ ἐπιμόνως ἐπιζητοῦμεν, ὅπως ὁ διδάσκαλος, ὁ καθηγητής, ὁ ἐπιστήμων καὶ πάντες οἱ μεμορφωμένοι Ἕλληνες ἐν παντὶ καὶ πάντοτε ἐκφράζωνται εἴτε ἐν τῷ γραπτῷ, εἴτε ἐν τῷ προφορικῷ αὐτῶν λόγῳ καθὼς ὁ ἀγρότης!

Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα εἶναι μία μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι τὸ τυπικόν, τὸ λεξιλόγιον κτλ. τῶν ἀπαιδεύτων εἶναι πτωχότερον τοῦ τῶν μεμορφωμένων ἀνθρώπων, καθὼς τὸ τοιοῦτον συμβαίνει παρ' ἅπασι τοῖς πεπολιτευμένοις λαοῖς.

Τοιαύτας διαφορὰς μόνον εἰς τὰς πτωχοτάτας καὶ ἀκαλλιεργήτους γλώσσας δὲν θὰ ἀπαντήσῃ τις, ὡς π.χ. εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Δαχομέη, τῶν Ὀττεντότων, τῶν Ζουλοῦ καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν νεότευκτον Ἐσπεράντο.

Καὶ ἐνταῦθα θὰ ἀναγράψω ὅτι ὁ μέγας Ρῶσος συγγραφεὺς καὶ φιλόσοφος κόμης Λέων Τολστόη ἀποτεινόμενος πρὸς ἀνθρώπους ἀνεπτυγμένους ἀνελλιπῶς γράφει τὴν καθαρὰν γλῶσσαν, πλὴν εἰς ὕφος ἀπέριττον, ἁπλοῦν μεταχειριζόμενος τὰς εὐχρηστοτέρας πάντοτε εἰς τὰς καθημερινὰς σχέσεις τῶν μεμορφωμένων Ρώσων λέξεις καὶ ἐπιμελούμενος μεγάλως, ὅπως καθίσταται καθ' ὑπερβολὴν σαφής, πληρέστατα ἀκολουθῶν τὸ μέγα τοῦ Εὐριπίδου δίδαγμα: «*σοφὸν τὸ σαφές, οὐ τὸ μὴ σαφές*». Ὅταν ὅμως συγγράφῃ ἀποκλειστικῶς διὰ τοὺς ἀγρότας, μεταχειρίζεται, καθ' ὅσον δύναται, τὸ ἰδίωμα αὐτῶν, οὐδόλως ἀπαξιῶν νὰ ἐπικοινωνῇ πνευματικῶς πρὸς τοὺς ἁπλοϊκοὺς τούτους ἀνθρώπους.

Διατυποῖ δὲ τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐν μικροῖς φυλλαδίοις προσιτοῖς, ὡς ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τιμήματος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πτωχότερα βαλάντια.

Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ οὐδέποτε ἐπεδίωξε νὰ ἐπιβάλῃ τὸ ἰδίωμα τῶν ἀγροτῶν εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας τάξεις.

Ἆρά γε τὸ αὐτὸ κάμνουσί τινες ἐξ ἡμῶν; Οὐχί, χιλιάκις οὐχί! Οὗτοι ζητοῦσιν, ἵνα ὁ μεμορφωμένος Ἕλλην ὁμιλῇ καὶ γράφῃ ὅπως ὁ ὁμοεθνὴς αὐτοῦ χωρικός.

* * *

Ἐσχάτως περιῆλθεν εἰς χεῖράς μου μικρόν τι βιβλίον ἐκδοθὲν ὑπό τινος νέου ἀνήκοντος εἰς καλήν τινα τῆς Κεφαλληνίας οἰκογένειαν καὶ διατελοῦντος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἐν Ἰνδίαις καταστημάτων τῶν κ. κ. Ἀδελφῶν Ράλλη. Τὸ βιβλίον τοῦτο πραγματεύεται τὴν καλλιεργίαν τοῦ βάμβακος καὶ παρέχει πολυτίμους πρὸς τοὺς ἀγρότας τῆς Βοιωτίας ὁδηγίας, χάριν τελειοποιήσεως τῆς μεθόδου τῆς παραγωγῆς τοῦ ἐπι-

κερδοῦς τούτου προϊόντος. Νομίζω ὅτι διενεμήθη εἰς τοὺς χωρικοὺς δωρεάν, εἶναι δὲ συντεταγμένον ἐν τῇ δημοτικῇ γλώσσῃ.

Φρονῶ ὅτι οὐδεμίαν μομφὴν θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσάψῃ, διότι ὁ νέος οὗτος προετίμησεν, ὅπως βιβλίον προωρισμένον διὰ τοὺς ἀγρότας τῆς Βοιωτίας, συνταχθῇ ἐν τῇ δημοτικῇ ἢ μᾶλλον ἐν τῇ μορφῇ ἐκείνῃ τῆς δημώδους, ἥτις εἶναι παρ' αὐτοῖς ἐν χρήσει.

'Αλλ' ὅμως ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ ὑπάρχει σημεῖόν τι, ὅπερ ἐφείλκυσε μετ' ἐκπλήξεως τὴν προσοχήν μου.

Τὸ τεῦχος ὅπερ περιῆλθε, καθὼς λέγω, εἰς χεῖράς μου φέρει ἀφιέρωσιν πρὸς ἄνδρα ἀνεπτυγμένον. Ἡ ἀφιέρωσις αὕτη εἶναι ἰδιοχείρως γεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως εἰς δημώδη γλῶσσαν, ἔχει δὲ ὡς ἕξῆς:

«Ξενιτεμένου. Τὸ Μπαμπάκι καὶ ἡ καλλιέργειά του. *Τοῦ ἀγαπητοῦ . . . μὲ πολλὰ σπολλάτια διὰ τὴν συνεργασία του*».

Διὰ τῶν ὀλίγων τούτων λέξεων ἐναργῶς καταφαίνεται ὅτι ὁ νέος οὗτος δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀγρότας τῆς Βοιωτίας τὴν χρῆσιν τῆς καλυτέρας πρὸς καλλιεργίαν τοῦ βάμβακος μεθόδου, ἀλλ' ὅτι, κηρυσσόμενος ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς, ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ αὐτὴν εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας τάξεις.

Τονίζω ὅτι *ἐπιζητεῖ νὰ ἐπιβάλλῃ* αὐτήν, διότι οὗτος δὲν μετεχειρίσθη τοὐλάχιστον ἐν τῇ ἀφιερώσει του τὴν γλῶσσαν τῆς συνηθείας, ἣν κατὰ τὰς καθημερινὰς αὐτοῦ σχέσεις μεταχειρίζεται, ἀλλὰ νεότευκτόν τινα δημοτικήν. Ἂν μετεχειρίζετο τὴν γλῶσσαν τῆς συνηθείας θὰ ἔλεγε: «*τὸν εὐχαριστῶ πάρα πολύ*,» οὐδέποτε δὲ «*μὲ πολλὰ σπολλάτια*».

Δικαίως δ' ἐγείρεται τὸ ζήτημα, ἂν ἔχῃ τις τὸ δικαίωμα νὰ τηρῇ τοιαύτην στάσιν καὶ ἂν τοιοῦτόν τι δὲν ἀποτελῇ πρᾶξιν προσκρούουσαν πρὸς τὴν ἐπιμελῶς μεταξὺ καλῶς ἀνατεθραμμένων ἀνθρώπων τηρουμένην λεπτότητα;

Ἵνα ἐπὶ τούτῳ προκληθῇ ἀνάλογος συζήτησις, θὰ θέσω τὸ ζήτημα ὡς ἑξῆς:

Ἂς ὑποθέσωμεν ὅτι ἀνεπτυγμένος τις Γάλλος ἢ Ἄγγλος ἢ Γερμανὸς ἢ Ρῶσος ἀπευθύνει ἐπιστολὴν πρός τινα μεμορφωμένον ἐπίσης ὁμοεθνῆ αὐτοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τῶν ἀγροτῶν, μήπως τὸ τοιοῦτον θέλει φέρει τὴν σφραγῖδα τῆ. ἀβρότητος καὶ τῆς λεπτότητος;

(ἀκολουθεῖ)

—Ἐν Σμύρνῃ— ΣΙΜΩΝ Δ. ΚΑΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ - ΠΟΜΠΑΙ, ΘΥΣΙΑΙ

ΠΑΙΔΕΙΑΝ Ἑλληνικὴν λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν τὴν περὶ τοὺς συγγραφεῖς μόνον τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἀρχαίους μελέτην, τῶν λέξεων καὶ τῶν τύπων τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐγένειαν, τὴν σοφὴν τῶν προτάσεων σύνταξιν, τῶν περιόδων τὴν ἐναρμόνιον κατασκευὴν καὶ τὰ νοήματα τὰ γενναιότατα τῶν συγγραμμάτων ἐκείνων. Παιδεία Ἑλληνικὴ εἶναι καὶ αἱ περὶ θείων καὶ ἀνθρωπίνων φιλοσοφικαὶ γνῶμαι, εἶναι καὶ ἡ τέχνη ἡ εὐγενής· ἀλλὰ καὶ ὁ βίος ὁ δημόσιος καὶ ὁ ἰδιωτικὸς τῶν ἡμετέρων προγόνων ἐν τῇ παιδείᾳ ταύτῃ —ἣν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν συνήθως καλοῦμεν— περιλαμβάνεται, δι' ὧν γνωστὴ γίγνεται τῆς διαίτης ἡ λιτότης, ἡ θαυμαστὴ ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ ἀγωγή, τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας ἡ ἁγιότης, τῶν τρόπων ἡ καλοκαγαθία, τὸ στῦγος πρὸς τοὺς ἀνδροφόνους, τὸ χαρίεν τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀφέλεια τοῦ ἤθους, ἡ πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβεια, τὸ κόσμιον ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τὸ ἔννομον, αἱ πρὸς τὴν πατρίδα χρήμασι καὶ αἵματι ἀπροφάσιστοι εἰσφοραί, τὰ ἐλεύθερα πολιτεύματα, ἐξ ὧν πᾶν ἀγαθὸν διὰ τὴν ἀνθρωπότητα προῆλθεν, ἡ κατάλυσις τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου, οἱ περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μῦθοι, αἱ ἑορταί, αἱ θυσίαι, αἱ πομπαὶ αἱ οὐχὶ κομπώδεις, δῆλα δὴ χυδαῖαι, ἀλλ' ἀφελεῖς, δηλαδὴ ἀληθῶς μεγαλοπρεπεῖς, αἱ ταφαὶ καὶ οἱ τάφοι τῶν ἀποθνησκόντων.

Ἡ περὶ τὸν βίον τοῦτον τὸν Ἑλληνικὸν τὸν ἀρχαῖον ἀπαιδευσία πολλῶν κακῶν καθ'ἑκάστην αἰτία γίγνεται. Οἱ χυδαιολόγοι θὰ ἠσχύνοντο λαλοῦντες τὴν *μαλλιαρικήν*, γλῶσσαν στραγαλοπωλῶν ἀξίαν, ἀξίως στραγαλοπωλῶν διανοούμενοι, ἂν εἶχον καὶ μετρίως γνωρίσῃ τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, οἱ ἀγῶνες δὲ οἱ ἀθλητικοί, εἴτε ἐν τῷ ἡμετέρῳ Παναθηναϊκῷ σταδίῳ εἴτε ἐν Παρισίοις ἢ Ἀγίῳ Λουδοβίκῳ τῆς Ἀμερικῆς εἴτε ἐν Λονδίνῳ τελοῦνται, δὲν θὰ ἦσαν βαναύσου μόνον σωματικῆς ὕλης ἔκθεσις, ἂν οἱ τὰ Ὀλύμπια (!) ταῦτα τελοῦντες ἐγίγνωσκον τί ἦσαν ἀρχαῖα Ὀλύμπια, τί Πύθια, τί Παναθήναια.

Ἐσχάτως δὲ ἀναίσθητος ψυχρότης διακρίνει

τὰς ἐθνικὰς ἑορτὰς καὶ αὐτὴν τὴν 25 Μαρτίου. Ὀλίγοι βραχνοὶ κανονιοβολισμοὶ καὶ βραχνότερα σαλπίσματα, ἐλάχιστος πρὸς ἐμπαιγμὸν μόνον στρατός, αἱ βασιλικαὶ ἅμαξαι, ἐπάνοδος εἰς τἀνάκτορα, λόγοι τινὲς μακρᾶς ἢ βραχείας μωρολογίας καὶ «ἔζησαν ἐκεῖνοι καλὰ καὶ ἡμεῖς καλύτερα». Κάποτε δὲ ἐπεχείρησαν νὰ ἑορτάσωσι ζωηρότερον τὰς ἀπόκρεως· ἀλλὰ μόνον ζωηρότερον ἑωρτάσθησαν διὰ τοῦ γελοίου χαρτοπολέμου. Δὲν θὰ ἦσαν λοιπὸν οὔτε αἱ ἀπόκρεω οὔτε αἱ ἄλλαι ἑορταὶ τοσούτῳ καταγέλαστοι, ἐκπλήττουσαι μόνον τὰ παιδάρια καὶ τοὺς ἠλιθίους, ἂν οἱ τούτων διοργανωταὶ ἐγίγνωσκον, διδαχθέντες, τί ἦσαν Ἀνθεστήρια καὶ Διονύσια ἢ τῶν Ἐλευσινίων ἡ δώδεκα ἡμέρας ἀγομένη ἑορτή.

Ἀντὶ δὲ πένθους ἀνίας πληροῦται ἡ ψυχὴ κατὰ τὴν τέλεσιν μνημοσύνων ἀνδρῶν ἡρώων πεσόντων κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ἢ νῦν ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ ἰκρίωμα, ὁ δίσκος τῶν κολλύβων, δύο ἢ τρεῖς στέφανοι· ἰδοὺ τὸ πᾶν. Ψυχρὰ δὲ συγκέντρωσις, ψυχρὰ διάλυσις. Ἂν κατὰ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ὑποδείγματα ἅμα μὲν σεμνότερον, ἅμα δὲ μεγαλοπρεπέστερον ἐτελεῖτο ἡ ἐπιμνημόσυνος ἑορτή, ὁπόσον ἀθροώτεροι θὰ ἦσαν τῆς Μακεδονίας οἱ ἡρωϊκοὶ πρόμαχοι. Οἱ δὲ κάπου τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἐ κ δ ι κ η τ α ὶ δὲν θὰ περιωρίζοντο μόνον διὰ τοῦ προέδρου αὐτῶν Ἐ β ρ ό τ α ἐκδικούμενοι κατὰ τῆς ὀρθογραφίας.

Ἀλλ' ἀγανάκτησιν καὶ ἀηδίαν ἅμα ἐνέβαλεν εἰς τὴν ψυχὴν ἡμῶν τὸ πρό τινων ἡμερῶν εἰς τὸν Παλαιολόγον τελεσθὲν μνημόσυνον. Πόσῳ σεμνότερον, ἐκ τῶν μυχιαιτάτων συγκινοῦν ἡμᾶς, ἦτο τὸ μνημόσυνον, ὅπερ ἐτέλει ὁ φιλόπατρις λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ κ. Πέτρος Σάρογλος ἐν τῷ ναῷ τοῦ νεκροταφείου ἢ ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ὅτε ἐν δάκρυα καὶ λυγμοῖς γονυπετεῖς οἱ εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνερχόμενοι ἤκουον τῆς ἐπιμνημοσύνου εὐχῆς, ἣν ἐμπνευσμένος ἔγραψεν ἐκ Κρήτης ἀρχιερεύς. Προχθὲς ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον κενός, ἐν ᾧ τὰ παιδάρια τῶν δημοτικῶν σχολείων ἔξω ἐν τῇ πλατείᾳ ἅμα μὲν κίνδυνος ἦτο νὰ πάθωσιν ἡλιοπληγίαν (38°), ἅμα δὲ ὠθούμενα, κτυπούμενα, καγχάζοντα ἐχαρακτήριζον τὰ τελούμενα. Ἐκλήθησαν δὲ νὰ προσέλθωσιν οἱ ἐπίσημοι ἐν περιβολῇ ἐπισήμῳ, δηλαδὴ φοροῦντες *ῥεδιγκόταν* καὶ τὸ γελοιότατον κατασκεύασμα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, πῖλον ὑψηλόν, διὰ νὰ παραστῶσιν εἰς τὸ μνημόσυνον μεγαλοφρονεστάτου καὶ ἀφελεστάτου ἅμα ἥρωος, τοῦ Παλαιολόγου. Καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θαυμασίου εἰς μέγεθος καὶ μεγαλεῖον βαρυτάτου καὶ βαρυτίμου δικεφάλου ἀετοῦ, ὃν ἐδάνεισεν ὁ κ. Σάρογλος, τοῦ σεμνοῦ καὶ καλοῦ ἐξ ἀμαράντων στεφάνου, ὃν ἔπλεξε τὸ ἀνθοπωλεῖον Καντόρου, ἐπὶ τῶν ταινιῶν ἡ ἐπιγραφὴ «ὁ Δῆμος Ἀθηναίων τῷ Αὐτοκράτορι Κωνσταντίνῳ τῷ Παλαιολόγῳ»(!).

Ἰδοὺ ἡ ἀπειροκαλία ἡ ἀντὶ τοῦ σεμνοῦ ἀπεργαζομένη τὸ γελοῖον. Οἱ ἐν τῷ δημαρχείῳ βεβαίως δὲν γιγνώσκουσι τί εἶναι Κωσταντῖνος Παλαιολόγος· ἂν ἐγίγνωσκον, δὲν ἤθελον γράψῃ τοσοῦτον αἰσχρὰν ἐπιγραφήν. Νομίζει τις ὅτι ἀναγιγνώσκει, «ὁ δῆμος Κοθωνίων τῷ συμπολίτῃ Ἰωάννῃ Σκαπετορράχῃ» ἢ «ὁ Σύλλογος τῶν ὑποδηματοκαθαριστῶν τῷ ἀξιοτίμῳ ἀντιπροέδρῳ αὐτοῦ». Πεποίθαμεν δὲ ὅτι, ἀνανεῖθετο εἰς αὐτοὺς νὰ τελέσωσι τὴν ἀκολουθίαν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, θὰ κατέθετον δίσκον κολλύβων, καὶ τὸν ἀπαραίτητον στέφανον μετ' ἐπιγραφῆς «ὁ Δῆμος Ἀθηναίων τῷ Θεῷ Ἰησοῦ Χριστῷ».

Ἡ ἀπειροκαλία δὲ αὕτη καὶ ἡ ἀναισθησία ἐγεννήθη ἐκ τῆς ἀμαθίας· ἐπειδὴ ἀγνοοῦσιν πῶς ἐκεῖνοι οἱ ἐν πᾶσιν ἀπαράμιλλοι εἰς μεγαλεῖον βουλευμάτων παλαιοὶ Ἕλληνες ἔσεβον τοὺς ἥρωας αὐτῶν, μάλιστα τοὺς θνήσκοντας ὑπὲρ τῆς ὅλης πατρίδος. Καὶ ἠδύναντο πολλὰ νὰ ἔχωσι πρὸ αὐτῶν τοιούτων σεμνῶν πομπῶν (μνημοσύνων) παραδείγματα· ἡμεῖς δὲ δύο μόνον ἀναφέρομεν, τὸν κατ' ἔτος τελούμενον ἐν Πλαταιαῖς ἐναγισμὸν (μνημόσυνον) τῶν ἐκεῖ πεσόντων καὶ τὴν περὶ τὸν τάφον τοῦ Πρωτεσιλάου πομπὴν (μνημόσυνον) ὑπὸ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Τῇ δεκάτῃ ἕκτῃ τοῦ Ἀλαλκομενίου μηνὸς ἐν τῇ ἠρέμῳ συνήθως πόλει τῶν Πλαταιῶν ἀπὸ τῆς ἠοῦς θόρυβος ἐπλήρου τὴν πόλιν ἀντηχῶν μέχρι τῶν κλιτύων τοῦ Κιθαιρῶνος. Παρεσκεύαζον τὴν διὰ τοὺς πεσόντας ἐν τῇ ἐκεῖ μάχῃ πομπήν. Αἱ οἰκίαι, αἱ ἀγυιαὶ τῆς πόλεως στίλβουσιν ἐκ καθαριότητος, τάλαντα δὲ λιβανωτοῦ καίονται ἐπὶ τῶν βωμῶν τῆς Κιθαιρωνίας Ἥρας καὶ τῶν ἄλλων θεῶν καὶ ἡρώων· μόνοι δὲ οἱ ἐλεύθεροι ἠσχολοῦντο περὶ τὴν ἑορτήν, ἐπειδὴ ὑπὲρ ἐλευθερίας οἱ ἐκεῖ ἀγωνισάμενοι ἀπέθανον, εἰς οὐδένα δὲ δοῦλον ἐπέτρεπον «οὐδενὸς τῶν περὶ τὴν διακονίαν ἐκείνην προσάψασθαι».

Ἡ πομπὴ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὴν ἀγορὰν ἀρχείου τῆς πόλεως διὰ τῆς πομπικῆς ὁδοῦ ἐξέρχεται πρὸς τὸ πεδίον· «προηγεῖται σαλπιγκτὴς ἐγκελευόμενος τὸ πολεμικόν» σάλπισμα, ἕπεται δὲ ἑορτάσιμα ἐνδεδυμένος, στεφάνους μυρσίνης πι-

θανῶς φέρων ὁ λαὸς ὁ ἐλεύθερος. Ἅμαξαι δὲ ἠκολούθουν μετὰ τὸν σαλπιγκτὴν μεσταὶ μυρσίνης καὶ στεφανωμάτων, καὶ μέλας ἤγετο ταῦρος περικαλλής, νεανίσκοι δὲ ἐλεύθεροι ἐστεφανωμένοι ὡσαύτως τὴν εὐγενῆ κεφαλὴν ἐκόμιζον «χοὰς οἴνου καὶ γάλακτος ἐν ἀμφορεῦσι καὶ ἐλαίου καὶ μύρου κρωσσοὺς» (λαγήνους). Μετὰ τὸν ἐλεύθερον δὲ λαὸν τελευταῖος ἐρχόμενος ὁ ἄρχων τῶν Πλαταιέων, εἰς ὃν κατὰ τὸν ἄλλον χρόνον δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε σίδηρον νὰ ἐγγίσῃ οὔτε ἄλλο ἔνδυμα πλὴν λευκοῦ νὰ περιβληθῇ, τότε χιτῶνα ἐνδεδυμένος ἐρυθρὸν καὶ ὑδρίαν χαλκῆν μετὰ τορευμάτων ἢ πηλίνην μεγάλου ἀγγειογράφου εἰκόνας φέρουσαν λαβὼν ἀπὸ τοῦ γραμματοφυλακίου (ὑπουργείου) ξίφος φέρων «ἐπὶ τοὺς τάφους προάγει διὰ μέσου τῆς πόλεως». Ἐκεῖ δέ, ἀφ' οὗ τῆς μυρσίνης οἱ κλάδοι οἱ ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν καὶ οἱ στέφανοι ἐσκορπίσθησαν ἐπὶ τῶν τύμβων, λαβὼν ὁ ἄρχων ὕδωρ ἀπὸ τῆς κρήνης αὐτὸς ἀπολούει τὰς στήλας τῶν πεσόντων ἡρώων, τοῦ Ποσειδωνίου, τοῦ Φιλόκυνος, τοῦ Ἀμομφαρέτου, τοῦ Καλλικράτους, τοῦ Ἀριστοδήμου καὶ λοιπῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Ἀθηναίων, τῶν Τεγεατῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων καὶ μύρῳ ἀλείφων «καὶ τὸν ταῦρον εἰς τὴν πυρὰν σφάξας καὶ κατευξάμενος Διὶ καὶ Ἑρμῇ χθονίῳ» προσκαλεῖ τοὺς γενναίους ἄνδρας εἰς τὸ δεῖπνον καὶ τὴν θυσίαν. Ἔπειτα κρατῆρα ἑτοιμάσας οἴνου καὶ σπονδὴν ποιησάμενος ἐπιλέγει· «προπίνω τοῖς ἀνδράσι τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀποθανοῦσιν». Καὶ διὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς ἐπανέρχονται εἰς τὴν πόλιν. Ταῦτα μέχρι τῶν ἡμερῶν μου διαφυλάττουσιν οἱ Πλαταιεῖς λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀριστείδου (XXI).

Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος, νικητὴς ἤδη τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Θηβῶν πορθητής, τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Ἀσίας ἡγούμενος, πρὶν διαβῇ εἰς Ἀσίαν, ὁ τῶν ἡμιθέων τῶν παλαιῶν οὐδενὸς ὕστερος, θυσίαν νὰ τελέσῃ εἰς τὸν Πρωτεσίλαον ἐβουλεύσατο, τῶν εἰς Τροίαν στρατευσαμένων τὸν γεννναιότατον· γενναιότατον, διότι δοθέντος εἰς τοὺς Ἕλληνας χρησμοῦ ὅτι ὁ πρῶτος μέλλων νὰ πατήσῃ εἰς τὴν τρωϊκὴν γῆν θ' ἀποθάνῃ ὑπὸ τοῦ Ἕκτορος, ἐν ᾧ πάντες οἱ ἥρωες καὶ αὐτὸς ὁ Διομήδης καὶ αὐτὸς ὁ Αἴας καὶ αὐτὸς ὁ θεοῖς ἐπιείκελος Ἀχιλλεὺς ὑπὸ κρυεροῦ κατείχοντο φόβου, ἐκεῖνος τῶν Περραιβῶν ὁ βασιλεὺς ἀπεπήδησεν καὶ ἀπέθανεν ὑπὲρ τῆς κοινῆς πατρίδος. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν καταβὰς ἀπὸ Σηστοῦ εἰς Ἐλεοῦντα ἡγούμενος, ἐστεφανωμένος μυρσίνῃ, τῆς στρατιᾶς, ἣν ἔμελλε νὰ ὁδηγήσῃ ἀήττητον μέχρι τοῦ Ὑφάσιος, ἐτέλεσε θυσίαν εἰς τὸν τύμβον τοῦ ἥρωος καὶ πομπὴν σεμνὴν ἔπεμψε περὶ αὐτὸν ἠχουσῶν τῶν σαλπίγγων. Οὐδένα κατέθεσε στέφανον μὲ γελοίαν τινὰ ἐπιγραφήν. Ταῦτα δέ, ἐπειδὴ τῶν Ἑλλήνων ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε χαμάλη βουλεύματα, ἀλλὰ κατεπονήθη μελετῶν, ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Ἀριστοτέλους, εἶχε μάθῃ νὰ τιμᾷ τὸν Πίνδαρον, νὰ σέβηται ὡς ἱερωτάτας τὰς Ἀθήνας καὶ ὑπὸ τὸν θώρακά του νὰ θάλπῃ τὸν Ὅμηρον.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΖΗΣΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΠΡΟ ΧΡΙΣΤΟΥ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ εἶναι τὸ εὐγενέστερον τῶν ὅσα ὁ Θεὸς ἐδώρησε τῷ ἀνθρώπῳ κτημάτων, τὸ ὑψηλότερον αἴσθημα καὶ τὸ πολυτιμότερον κεφάλαιον τοῦ βίου αὐτοῦ. Μετ' αὐτῆς τὰ περὶ αὐτὸν πάντα εἰσὶ πλήρη ζωῆς, ἄνευ δὲ ταύτης πάντα εἰσὶ νεκρὰ καὶ ζοφώδη· πόσον δὲ οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι ἐξετίμων αὐτὴν καταφαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν καὶ ἐκ τοῦ ἑξῆς τοῦ Αἰσχύλου·

Ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε
ἐλευθεροῦτε πατρίδ' ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας γυναῖκας θεῶν τε πατρῴων ἕδη
θῆκάς τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.
(Αἰσχ. Πέρσαι στ. 402)

Διότι ἡ ἐλευθερία εἶναι ὁδὸς τῆς κατὰ βούλησιν ἐνεργείας, ἥτις ἀναβιβάζει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ὕψος αὐτοῦ. Ἡ πρώτη δὲ φωνή, ἡ ἐν Συνειδήσει, «ἐγὼ θέλω» παριστᾷ τὸ εὐγενὲς τοῦτο αἴσθημα ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ· ἐν τῇ ἐπιρροῇ δὲ ἣν κέκτηται ἐν τῇ ἀναπτύξει προάγει εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο, ὅπερ παριστᾷ τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν Σωκράτην Θεὸν μεταξὺ τῶν ζῴων, «Παρὰ γὰρ τὰ ἄλλα ζῷα ὥς περ θεοὶ οἱ ἄνθρωποι βιοτεύουσι φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες» (Ξεν. ἀπομν.). Ἡ φιλοσοφία δὲ ἔν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις ἐπραγματεύθη περὶ αὐτῆς κατὰ τὰς διαφόρους ἀποχρώσεις, ὑπὸ νομικὴν δηλ. ἔποψιν κοινωνικὴν καὶ πολιτικήν. Διότι ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἀπόλυτος καὶ σχετική· καὶ περὶ μὲν τῆς ἀπολύτου οὐδεὶς λόγος, διότι μόνος ὁ Θεὸς ἀπολύτως ἐλεύθερος· ἡ κατ' ἄνθρωπον ὅμως ἐλευθερία, ἅτε ἀπορρέουσα ἐκ τοῦ Θεοῦ εἶνε σχετικὴ καὶ διαιρεῖται εἰς πνευματικὴν καὶ σωματικήν· ἡ δὲ πνευματικὴ εἰς θρησκευτικὴν καὶ ἐπιστημονικήν. Οἷα δὲ ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἀληθείας καὶ ψεύδους, ζωῆς καὶ θανάτου, ἡμέρας καὶ νυκτός, φωτὸς καὶ σκότους, τοιαύτη καὶ ἡ μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ δουλείας. Εἶναι δὲ καὶ φυσικὴ διανεμημένη εἰς ἅπαντα τὰ ζῷα. Ἡ ἐλευθερία ἔλεγεν ὁ I. Rousseau *εἶναι συνέπεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· εἶνε μία καὶ ἁπλῆ, ἄρα εἶναι καὶ πρὸς ὅλα αὐτῆς τὰ ἄτομα. Ἀλλ' ὅμως αὕτη μετέπεσεν εἰς δουλείαν, ἀλλὰ πῶς ; Ὁ Βολταῖρος λέγει οἰκογενειά τις πολυπληθὴς ἐκαλλιέργησεν ἀγρόν τινα εὔφορον· δύο δ' ἑτέρων γειτόνων οἱ ἀγροὶ ἐγένοντο στεῖροι. Πρέπει ἄρα αἱ δύο οἰκογένειαι ἢ νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πλουσίαν, ἢ νὰ τὴν σφάξωσι. Τοῦτο εἶναι εὔκολον· ἀλλ' ἡ μία τούτων παρέχει τοὺς βραχίονας εἰς τὴν πλουσίαν ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν τροφήν, ἐνῷ ἡ ἑτέρα πορεύεται μὲν ἵνα τὴν προσβάλῃ, ἀλλ' ἡττᾶται. Ἡ ὑπηρετοῦσα οἰκογένεια εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν ὑπηρετῶν, ἡ δὲ ἡττηθεῖσα ἡ ἀρχὴ τῆς δουλίας. (Βολτ. περὶ ἰσότητος σελ. 343) Ἡ γνώμη ὅμως αὕτη δὲν εἶναι ἀληθής· διότι ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου ἐκ φύσεως εἶναι ἀνεπαρκὴς ὅπως πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ· τὴν ἀνεπάρκειαν δὲ ταύτην ὁ ἄνθρωπος συμπληροῖ διὰ τῆς κοινωνίας, ἥτις ἀπόρροια τῆς οἰκογενείας, ἐν ᾗ ἡ ἀμοιβαία βοήθεια.*

Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἐλεύθερος ὡς ἄτομον, ἀλλ' ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ κατετμήθη ὡς κεφάλαιον καὶ πρῶτον μὲν περιωρίσθη ὑπὸ τῆς γυναικός, ἣν προσέλαβε σύντροφον κατὰ τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ μεθ' ἧς ἦλθεν εἰς σύμβασιν πρὸς συμμερισμὸν ἀμοιβαῖον τῶν ἐκ τῶν ἰδίων δυνάμεων ὠφελειῶν. Ἠλαττώθη ἄρα ἡ ἐλευθερία ἐν τῷ συνόλῳ ἐν τῷ ἀτόμῳ, διότι κατετέθη ἐξ αὐτῆς μέρος ὡς κεφάλαιον εἰς ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν. Τὸ ὅλον ὅμως τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ· ἀλλ' ἐὰν ἡ κατάθεσις τῶν κεφαλαίων τῆς ἐλευθερίας δὲν γίνεται πρὸς ἁρμονίαν, ἀλλὰ πρὸς σφετερισμόν, τότε ἡ ἁρμονία ἐξαλείφεται· καὶ ἐὰν μὲν ὁ σφετερισμὸς προέρχεται ἐκ τῆς γυναικός, τείνει πρὸς τὴν διαφθοράν, ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ ἀνδρός, τείνει εἰς τὴν βίαν, ἐξ ἧς ἡ δουλεία.

Ἐκ τῆς πρώτης οἰκογενείας γίνεται ἡ δευτέρα, ἡ συγγενὴς καὶ ἐκ τῆς μιᾶς καλύβης ἐγείρεται δευτέρα, τρίτη κτλ. Μεταξὺ δὲ τῶν τριῶν γεννᾶται ἀμοιβαία τις συνεννόησις περὶ τὴν ἐκκάρπωσιν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν πατρός, ἢ αἱρετοῦ τινος πρεσβύτου. Αἱ ὁμαίμονες οἰκογένειαι πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ ἐλευθερία παραμένει ἀμείωτος ἐν τῷ συνόλῳ. Πρὸς τὴν ἀμοιβαιότητα δὲ τῶν ἐκ τῆς ἐργασίας ὠφελειῶν ἐπέρχεται καὶ ἡ ἐκ τῆς πείρας, ἥτις γεννᾷ τὰς γνώσεις, καὶ ἐκ τούτου τὴν ἔλλειψιν τοῦ πατρὸς ἀντικαθιστᾷ ὁ νόμος, ἡ κοινὴ θέλησις· ἐὰν ὅμως ἐπέλθῃ διάστασίς τις ἐκ πλεονεξίας, ἐπέρχεται ἡ διασπορά· ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀδελφότητος ἐκλείπει, καὶ ἐκ τοῦ σφετερισμοῦ προκύπτει ἐχθρότης, ἥτις γεννᾷ τὸν πόλεμον, ὅστις ἐγένετο ἡ πρώτη ἀφετηρία τῆς δουλείας, κατὰ τὸν Βολταῖρον.

Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος συνεμερίζετο δικαίως τὰς ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐλευθερίας ὠφελείας, καθίστα ὑποχείρια καὶ ἡμέρου τὰ θηρία καὶ ὑπέβαλλεν αὐτὰ εἰς δουλείαν, καὶ ἐβελτίου τὴν θέσιν αὐτοῦ· ἐνίσχυε δὲ καὶ τὴν ἑστίαν αὐτοῦ· ἅμα ὅμως κατίσχυσεν ἐν αὐτῷ τὸ αἴσθημα τῆς φιλοκτημοσύνης, ἐτράπη ἀμέσως εἰς τὴν διαρπαγὴν καὶ τὸν πόλεμον· καὶ δὲν ἠρκέσθη νὰ τηρῇ ὑπόδουλα τὰ κτήνη μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅμοιόν του· ἄρα ἐξηγριώθη, ἡ γενικὴ ἁρμονία ἐξέλιπε καὶ ἡ πρόοδος ἡ πνευματικὴ ἀνεκόπη, διότι προῆλθεν εἰς τὸ μέσον τὸ στρατόπεδον. Ἡ ἕξις κατέστη ἐν αὐτῷ φύσις δευτέρα· ὥστε ὅτε ἤρξατο φιλοσοφεῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἤρξατο καθ' ὕλην φιλοσοφεῖν, καὶ πολιτεύεσθαι οὐχὶ κατὰ τὸ Δίκαιον, ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον. Ὀρθῶς ἄρα καὶ ὁ Εὐριπίδης εἶπε· «τὸ ἐν χρόνῳ μακρῷ νόμιμον ἀεὶ φύσει τε πεφυκός. (Βακχ. 803) διότι καὶ οἱ νομοθέται τοῦτο ἔλαβον ὡς βάσιν τῆς νομοθεσίας αὐτῶν. Ἀλλ' ἐν τούτῳ ἡ λευθερία κατενεμήθη οὐχὶ δικαίως, διότι ἠγνοεῖτο τὸ Δίκαιον καὶ τὸ «ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιῇς».

Ὁ Rousseau *εἶπεν ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως·* (contrat social *1, 2)· ὁ Γρότιος ὅμως λέγει, «ὁ νικητὴς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φονεύσῃ τὸν ἡττημένον, ἀντὶ ὅμως νὰ φονεύσῃ ἀφαιρεῖ αὐτὸν τὴν ἐλευθερίαν». Οὔτε ὅμως τὴν ἐλευθερίαν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσῃ, καθ' ἡμᾶς, οὔτε τὴν ζωήν, διότι οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἕτερον ἔδωκεν αὐτός· διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ λοιπὸν αὐτά, δὲν ἔχει δικαίωμα ἢ μόνον πᾶν ὅ,τι τοῦ ἡττημένου εἶναι, πλὴν τῆς οἰκίας καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων εἰς τὸ ζῆν.*

Ἀπὸ τῆς φιλοκτημοσύνης ἢ πλεονεξίας λοιπὸν ἄρχεται ἡ ἔρις, ἡ ἔχθρα, ὁ πόλεμος καὶ ἡ ἀδικία. Αὐτὰ ἐπολέμησαν τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς

συστάσεως τῶν κοινωνιῶν, καὶ παρήγαγον τὴν ἕξιν καὶ διὰ τοῦτο ὁ Πλάτων ἀποφαίνεται μονομερῶς· «Μηδὲ Ἕλληνα ἄρα δοῦλον κεκτῆσθαι μήτε αὐτούς, τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησι οὕτω συμβουλεύειν» (Πλτ. πολιτ. 5, 191). Καὶ πάλιν οὐκ ἐπὶ δουλείᾳ κολάζοντες· οὐδ' ἐπ' ὀλέθρῳ σωφρονισταὶ ὄντες. (Πολ 5. 193). Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης δοξάζει ὅτι ὁ δοῦλος γεννᾶται διὰ τὰ εἶνε δοῦλος· «οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως τελεσθείσης, ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου περ ἀνθρώπου, ἵππου, οἰκίας (Περὶ πολιτειῶν βιβλ. 1 κεφ. α΄)

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἕξις ἐγένετο φύσις ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τὸ δίκαιον ἄρα ἔγεινε πολιτικόν ὅθεν καὶ «Ἡ δικαιοσύνη πολιτικόν· ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν, ἡ δὲ δίκη τοῦ Δικαίου κρίσις» (βιβλ. Α΄. καὶ Β΄.). Ἡ ἐλευθερία ἄρα καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς δικαιώματα ἐτέθησαν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ ἐν τῇ συστάσει τῆς πολιτείας, διότι ἐν τῇ πολιτείᾳ δὲν κατίσχυσε τὸ Δίκαιον ἀλλ' ἡ ἕξις καὶ ἡ βία, ἥτις ἐτέθη ὡς βάσις τοῦ νόμου. «Ἡ κτῆσις, ἔλεγεν ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι μέρος τῆς οἰκίας καὶ ἡ κτητικὴ μέρος τῆς οἰκονομίας, διότι ἄνευ τῶν ἀναγκαίων εἶναι ἀδύνατον νὰ ζῶμεν καὶ νὰ εὐδαιμονῶμεν· ὅπως δὲ πᾶσα τέχνη ἔχει καὶ τὰ ἀναγκαῖα αὐτῆς ὄργανα, εἰς τὸν τεχνίτην δὲ ταῦτα εἶναι καὶ κτῆμα καὶ ὄργανον, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐλεύθερον, ὁ δοῦλος εἶναι κτῆμά τι ἔμψυχον καὶ πᾶς ὑπηρέτης εἶναι ὄργανον πρὸ ἑτέρου ὀργάνου. Αὕτη ἡ κρίσις ἐτέθη ὡς βάσις τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ νομολογίας. Ἡ ψυχή, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, εἶναι τὸ φύσει ἄρχον, τὸ δὲ σῶμα τὸ φύσει ἀρχόμενον, καὶ ὁ ἀνὴρ ἄρα ὁ φύσει ἄρχων, ἡ δὲ γυνὴ τὸ φύσει ἀρχόμενον, καὶ ὁ οἰκοδεσπότης ὁ φύσει ἄρχων, ἡ δὲ γυνὴ καὶ τὰ τέκνα καὶ πᾶν ὅ,τι ἂν κέτηται τὸ φύσει ἀρχόμενον· ὅ,τι δὲ συμβαίνει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ πρὸς πάντας. Ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον διαστᾶσιν ὅσον ψυχὴ σώματος καὶ ἄνθρωπος θηρίου, διάκεινται τοῦτον τὸν τρόπον· ὅσων ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις καὶ τοῦτ' ἐστιν ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον, οὗτοι μέν εἰσι φύσει δοῦλοι». Λέγει δέ που καὶ ἔτι καθαρώτερον, «ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι» (βιβλ. 1 κεφ. 11. Πολιτ.). Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ φιλοσοφεῖν εἶναι τῆς βίας, καὶ ἕλκει ἐκ τῆς Ἀσίας. Μετέπεσε δὲ ἐκ τοῦ φυσικοῦ Δικαίου, ἀλλὰ τὸ καθαρῶς δίκαιον εἶναι ἀλλοῖον, ὥστε μόνον οἱ ἀπὸ τῆς Στοᾶς ἐπρέσβευον ὀρθότερον· «νόμῳ τὸ μὲν δοῦλον εἶναι, τὸ δὲ ἐλεύθερον, φύσει δὲ οὐδὲν διαφέρειν, διόπερ οὐδὲ δίκαιον βίαιον γάρ». (Ἀριστ.).

Ἑτέρα ἀφορμὴ τῆς στερήσεως τῆς ἐλευθερίας ὑπῆρξεν ἡ ἀργία. Ὁ ἠθικὸς νόμος ἐπιβάλλει τὴν ἐργασίαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ὡς κεφάλαιον ἐκ τῆς ἐλευθερίας ἀπορρέον καὶ τὴν ἐν ἰσότητι ἐκκάρπωσιν, μέλη ὅμως τινὰ αὐτῆς, εἴτε ἐκ φύσεως εἴτε ἐξ ἀγωγῆς, δὲν ἐργάζονται, ἁρπάζουσι λοιπὸν τὸ ἄρτον τοῦ ἐργαζομένου καὶ δίδονται εἰς τὴν βίαν. Ἡ ἐλευθερία αὕτη εἶναι ἄνευ ἀνταλλαγῆς· εἶναι ἄδικος καὶ ὅμως εἶναι νόμιμος, ἐξ αὐτῆς πηγάζει ἡ καταναγκαστικὴ ἐργασία, ἥτις ὑποχρεοῖ τὸν φίλεργον νὰ ἐργάζηται καὶ ὑπὲρ τοῦ κηφῆνος. Ὁ κηφὴν καθίσταται σὺν τῷ χρόνῳ, εὐγενής, ἱππότης, τύραννος, ὁ δὲ ἐργάτης πενέστης, δουλοπάροικος, εἵλως. Ὁ κηφὴν ἀσχολεῖται περὶ τὴν τοξικήν, ἱππασίαν, θήραν. Ὁ ἐργάτης περὶ τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν καὶ τὰς εἰρηνικὰς τέχνας ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τοῦ κηφῆνος, ὃν ἐπὶ τέλους τάσσει καὶ φρουρὸν αὐτοῦ. Ἡ ἐλευθερία λοιπὸν κατετμήθη δυσαναλόγως εἰς δύο τάξεις, εἰς τὴν τάξιν τῆς βίας καὶ εἰς τὴν τάξιν τῆς ἐργασίας. Ἐξ αὐτῶν δὲ προῆλθε καὶ τρίτη τις, ἡ τοῦ πνεύματος, ἡ τοῦ ἱερατείου δηλονότι. Αἱ δύο δὲ τάξεις, ἡ τῆς βίας καὶ ἡ τοῦ ἱερατείου μετεχειρίσθησαν τὴν ἐργατικὴν ὡς δούλην, καὶ ἔκτοτε ἡ ἀνθρωπότης διῃρέθη εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους· ἔκτοτε ἐν Σπάρτῃ ἐδημιουργήθησαν οἱ εἵλωτες, ἐν Θεσσαλίᾳ οἱ πενέσται, ἐν Βυζαντίῳ οἱ Βυθινοί, ἐν Συρακούσαις οἱ Καλλικύριοι, ἐν Ἡρακλείᾳ τοῦ Πόντου οἱ Μαρυανδηνοὶ καὶ ἐν Κρήτῃ οἱ Ἀφαμιῶται. Ἐξ αὐτῶν προέκυψε καὶ ἑτέρα τις τάξις δούλων, ἡ τῶν ἀργυρωνήτων, περὶ ὧν ὁ Ἀριστοτέλης εἶπεν ὡς δυναμένους ἄλλου εἶναι. Οὗτοι ὑποδιῃροῦντο εἰς οἰκοτρίβας οἰκέτας, ἀμφιδούλους κτλ. Πῶς ἦτο δυνατὸν λοιπὸν οἱ νομοθέται νὰ νομοθετήσωσι δικαίως, τῆς ἐλευθερίας οὕτως ἀδίκως κατανεμηθείσης διὰ τῆς βίας ;

(ἀκολουθεῖ) ΒΑΣ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ
ὁ ἐκ Λαρίσης

ΑΙ ΘΗΒΑΙ

ΤΡΕΙΣ ὑπὸ τῶν Θηβῶν τὸ ὄνομα περιφήμους πόλεις ὁ ἀρχαῖος ἐγνώρισε κόσμος : τῆς Ἄνω Αἰγύπτου τὴν ἑκατόμπυλον πρωτεύουσαν, τὰς ἐν Θεσσαλίᾳ Φθιώτιδας Θήβας καὶ τὴν ἑπτάπυλον τῆς Βοιωτίας μητρόπολιν. Τούτων ἡ μὲν πρώτη, ἀφ' ἧς ἡμέρας τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων ἡ ἕδρα εἰς Μέμφιν μετετέθη, ὁ δὲ Περσης Καμβύσης πορθήσας ἐλεηλάτησεν αὐτήν, δὲν ἀνέλαβε πλέον, εἰς τέσσαρας δ' ἤδη ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστώσας θεσεις τῶν πάλαι ποτὲ μεγαλοπρεπῶν αὐτῆς μνημείων γιγάντια ἐρείπια σώζονται· ἡ δὲ δευτέρα, ἐμπορικὸν παρὰ τὸν Παγασητικὸν κόλπον ἔχουσα λιμένα, παρήκμασε μετὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἀντιζήλου πόλεως Δημητριάδος, καὶ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὕτη ἐξέλιπε. Μόνη δε ἡ κλεινὴ τῆς βοιωτικῆς χώρας ἀρχαία πρωτεύουσα, καίπερ πλειστάκις εἰς τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τὴν παμφθοροποιὸν παραδοθεῖσα ἐπήρειαν ἀπὸ τῆς μυθολογουμένης στρατείας τῶν ἐξ Ἄργους ἑπτὰ στρατηγῶν μέχρι τῶν φαλάγγων τοῦ πολυθρυλήτου Μακεδόνος στρατηλάτου καὶ τῶν ἀγροίκων τοῦ ἀγροικοτέρου Σύλλα λεγεώνων, ἀπὸ τῶν ὠμοτάτων ἐκ Βόλγα ἐπιδρομέων καὶ τῶν βαρβαρικῶν νορμανδικῶν στιφῶν μέχρι τῶν ἀπαισίας μνήμης Καταλανῶν καὶ τῆς ἔτι ἀπαισιωτέρας μακραίωνος τουρκικῆς δεσποτείας καὶ μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰσχυροῦ σεισμοῦ τοῦ 1853, δὲν παρεσύρθη εὐτυχῶς μέχρις ἐξαφανισμοῦ ὑπὸ τῶν παντοίων ἐπ' αὐτὴν ἐνσκηψασῶν καταιγίδων καὶ λαιλάπων καὶ δὲν κατεποντίσθη ἐν τῷ πανδαμάτορι καὶ παμφάγῳ ὠκεανῷ τῶν αἰώνων.

Ἀνὰ τὰ βάθη τῶν ὡραίων τῆς ἀρχαιότητος θρύλων ἡ ποιητικωτάτη ἐξικνεῖται παράδοσις, ὅτι τολμηρός τις ἐκ Φοινίκης ἡγεμονίδης ἀνὰ τοὺς δρυμοὺς καὶ τὰς φάραγγας τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου ἐπὶ μακρὸν περιεπλανᾶτο, ἀναζητῶν τὴν ὑπὸ τοῦ ἐρωτομανοῦς Διός, μορφὴν ἔχοντος ταύρου, ἁρπαγεῖσαν ἀδελφὴν αὐτοῦ Εὐρώπην. Τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ματαίων ἀποβαινουσῶν, ἄπελπις εἰς τὸ δελφικὸν καταφεύγει μαντεῖον, ὅπερ αὐτῷ παραγγέλλει, ἵνα, τῆς διώξεως τέλος ἀποστάς, τὴν πρώτην ἀκολουθήσῃ δάμαλιν καὶ πόλιν ἱδρύσῃ ἐκεῖ, ἔνθα θὰ ἐκαθέζετο αὕτη. Τὸ κάλλιστον μέρος τοῦ βοιωτικοῦ πεδίου ἡ θεόπεμπτος ἐξελέξατο δάμαλις καὶ ἐπὶ τούτου τὸ αἰωνόβιον ἔκτοτε τοῦ Κάδμου ἵδρυται κτῖσμα, μεθ' οὗ ὑπὸ τῶν Μοιρῶν ἐκλώθετο θαυμαστὰ νὰ συνδεθῶσιν ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ γεγονότα, πρὸς δὲ καὶ τραγικώτατοι θρύλοι, ἐξ ὧν ἠλάλαξέ ποτε τὸ ὑπὸ τὴν ἱερὰν τῶν Ἀθηνῶν Ἀκρόπολιν περίφημον τῆς ἀρχαιότητος θέατρον.

Ἤδη ἡ πόλις, πρὸς ἣν γραφικὴ ἐκ τοῦ πλησίον κειμένου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ ἄγει ὁδός, περιορίζεται ἐπὶ μόνης τῆς Καδμείας, περὶ τὰ 65 περίπου μέτρα ὕψος ἐχούσης. Ἐκ τῶν ἑπτὰ πυλῶν, ἐξ ὧν καὶ ἑπτάπυλος ἀπεκλήθη ἡ πατρὶς τοῦ πρώτου τῶν λυρικῶν ποιητῶν Πινδάρου καὶ τῶν δύο διασήμων καὶ φίλων στρατηγῶν, καὶ ἐκ τῶν τειχῶν, ἅτινα αὐτόματα εἶχόν ποτε ἀνεγερθῆ, ἑλκυομένων τῶν λίθων καὶ εἰς τὴν τειχοδομίαν ταττομένων ἐκ τῶν μελῳδικῶν παλμῶν τῆς λύρας τοῦ Ἀμφίωνος, σχεδὸν οὐδὲν ἐναπομένει ἴχνος, μόλις δὲ δύναταί τις πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως μέρος νὰ διακρίνῃ τειχοδομίας κατασκευῆς κυκλωπείου. Βεβαιον οὐχ ἧττόν ἐστιν, ὅτι οὔπω συστηματικῶς ἐνεργήθησαν ἀνασκαφαί, ἐξ ὧν καὶ πολλὰ καὶ σπουδαῖα τοῦ ἀρχαίου κόσμου κειμήλια θὰ ἤγοντο εἰς φῶς. Ἀντὶ δὲ τῶν ἄλλοτε τειχῶν, τῶν Θηβαίων τὸ ἄστυ νῦν ὑπὸ τριῶν προαστείων περιβάλλεται — Πυρί, Ἁγίων Θεοδώρων καὶ Τάχυ — περὶ τὴν Καδμείαν κειμένων καὶ οἱονεὶ σιωπηλῶς μαρτυρούντων τὸ πάλαι ποτὲ μεγαλεῖον καὶ κλέος τῆς βοιωτικῆς μητροπόλεως.

Παρὰ τὴν βόρειον εἴσοδον τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸ μέρος, ἔνθα νῦν τὸ μουσεῖον ἵδρυται, μέγας τις φραγκικὸς διασώζεται πύργος, λείψανον μοναδικὸν τοῦ ἰσχυροῦ τῶν Σαιντομὲρ οἴκου, ὃς κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τούς, δῆθεν σταυροφόρους, πειναλέους τῆς Δύσεως δοῦκας πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶχε καταλάβῃ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, οὖσαν τότε ἕδραν ἐπισκόπου καὶ φημιζομένην ἐπὶ ἀκμαίᾳ βιομηχανίᾳ τῆς μετάξης. Τὸ πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Καδμείας μέγα φραγκικὸν φρούριον, χρησιμεῦον καὶ ὡς ἀνάκτορον, καὶ οὗ περισώζεται ὁ πύργος, οἰκοδομηθὲν ὑπὸ Νικολάου Β' τοῦ Σαιντομὲρ (1288—1294), κατεστράφη ἐν ἔτει 1311 ὑπὸ μισθοφόρων Καταλανῶν, κληθέντων ὑπὸ τῶν δουκῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Θαυμασία ἐντεῦθεν ἡ θέα ἀνὰ τὸ βοιωτικὸν πεδίον καὶ τὰ ὄρη Ἑλικῶνα πρὸς δυσμάς, Σφίγγειον πρὸς τὰ βδ., Πτῷον, μέχρι τῆς θαλάσσης ἐξικνούμενον, πρὸς β. καὶ Ὕπατον, τὸ

δεσπόζον τῆς ἐκ Θηβῶν εἰς Χαλκίδα ἀγούσης ὁδοῦ, πρὸς τὰ βορειοανατολά. Τῆς πόλεως αἱ ὁδοί, φέρουσαι ἱστορικὰ καὶ μυθολογικὰ ὀνόματα καὶ δενδροφυτευθεῖσαι, εἰσὶν εὐθεῖαι καὶ εὐρεῖαι, κομψαὶ δὲ καὶ ἀπέριττοι οἰκίαι καὶ τέσσαρες ὡραῖοι ναοί, ὧν ὁ εἷς ἀργεῖ, κοσμοῦσιν αὐτάς. Ὑδάτων δ' ἀφθονεῖ ἡ πόλις, μετοχετευθέντων ἐπὶ τῆς φύσει ἀνύδρου Καδμείας δι' ὑδραγωγείων, ἀπὸ παλαιτάτων χρόνων, τῆς παραδόσεως μάλιστα μνημονευούσης ὅτι πρῶτος αὐτὸς οὗτος ὁ Κάδμος τὰ ὕδατα ἐκ τοῦ Κιθαιρῶνος ἐπὶ τῆς Καδμείας μετωχέτευσεν.

Ἐν τῷ μουσείῳ τῶν Θηβῶν ὑπάρχουσιν ἄξια λόγου ἀνάγλυφα καὶ πολλαὶ ἐπιγραφαί, ὧν τινες ἀρχαϊκαί, ἐκ τοῦ χωρίου Κριεκοῦκι προερχόμεναι, διατηρεῖται δὲ καὶ ἡ ἐνεπίγραφος πλάξ, ἡ τὸν λόγον τοῦ Νέρωνος πρὸς τοὺς Ἕλληνας, δι' οὗ τὴν ἐλευθερίαν ἐδωρεῖτο αὐτοῖς, περιέχουσα. Πρὸς δέ, ἐν τῷ προαυλίῳ διακρίνεται καὶ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀναστηλωθέντος λέοντος τῆς Χαιρωνείας. Ἐπαναλαμβάνω ὅμως ὅτι τὸ ἔδαφος τῶν Θηβῶν ἀρχαιολογικῶς ἐστιν ἀνεκμετάλλευτον, διὸ καὶ βάσιμοι ὑπάρχουσιν ἐλπίδες, ὅτι ἐν μέλλοντι προσεχεῖ αἱ συστηματικῶς ἐνεργηθησόμεναι ἀνασκαφαὶ θὰ ἀποδώσωσιν εἰς τὸ ἐπαρχιακὸν ἐκεῖνο μουσεῖον πλείονα καὶ σπουδαιότερα τῆς ἀρχαίας βοιωτικῆς τέχνης κειμήλια.

Πρὸς νότον τῶν Θηβῶν καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀγούσης ὁδοῦ, ἐπὶ ὡραίας δὲ θέσεως, κεῖται τὸ καὶ ἀνωτέρω μνημονευθὲν τρίτον προάστειον Τάχυ (κάτ. 120 περίπου), ἐξ οὗ δύναταί τις νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ ἄλλοθεν δι' ἀρκούντως βαθείας λεκάνης, ὑπ' ἀργιλλωδῶν δεσποζομένης λόφων, ἐξ ὧν μαγευτικὴ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ ἡ θέα, καὶ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὸ δυτικὸν τῶν Θηβῶν μέρος τὴν περίφημον διὰ τὴν παράδοσιν καὶ τὸ διαυγὲς ὕδωρ — εἰς τὰς βακχικὰς χρήσιμον σπονδὰς καὶ ἀπολαῦον τῆς φήμης ὅτι ἐκάλλυνε τὰς γυναῖκας καὶ τὰς εἰς αὐτὸ ἐμβαπτομένας ἐσθῆτας — κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Δίρκην, σχοῦσαν τὸ ὄνομα ἐκ τῆς δευτέρας συζύγου τοῦ Θηβαίου βασιλέως Λύκου. Ἀμφίων καὶ Ζῆθος, οἱ τὰς Θήβας περιτειχίσαντες βραδύτερον δίδυμοι υἱοὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀντιόπης, πρώτης συζύγου τοῦ Λύκου, μαθόντες ὅτι ἡ δευτέρα τοῦ βασιλέως γυνὴ Δίρκη ἐβασάνιζε τὴν μητέρα αὐτῶν Ἀντιόπην, ἐν μέσῳ βακχικῆς ἑορτῆς ἐξ Ἐλευθερῶν ἐπὶ τὰς Θήβας ἐπῆλθον καὶ συλλαβόντες τὴν Δίρκην προσέδεσαν, γυερὰς καὶ ἀπέλπιδας ἐκβάλλουσαν κραυγάς, εἰς τὰ κέρατα ταύρου ἀγρίου, ὅς, ἀνὰ τοὺς βράχους τὴν δύστηνον σύρων, ἐφόνευσεν αὐτήν, τὸ δὲ σῶμα ἔρριψεν εἶτα εἰς πηγήν, ἣν ὁ λαὸς ὁ θηβαϊκὸς Δίρκην ἔκτοτε ἀπεκάλεσε.

Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τόπου λοφώδους κεῖται τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως. Εἰς τοῦτον τῆς ἀπολύτου εἰρήνης τὸν πένθιμον τόπον ἁμαξιτὸς ἄγει ἐκ τῆς πόλεως ὁδός, ἧς ἑκατέρωθεν πυκναὶ καὶ ὑψηλόταται ἐγείρονται κυπάρισσοι — δένδρα εἰς τοὺς πενθοῦντας προσφιλῆ — ἔτι μᾶλλον τὴν μελαγχολίαν εἰς τὰ περὶξ διασκορπίζουσαι. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ κοιμητηρίου κεῖται ὁ ναὸς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ, κατέχων τὴν θέσιν διασήμου ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἱεροῦ, ἀφιερωμένου τῷ Ἰσμηνίῳ Ἀπόλλωνι καὶ κοσμουμένου τότε δι' ἔργων γλυπτικῶν τοῦ περιωνύμου Φειδίου καὶ τοῦ Σκόπα. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ δὲ τοῦ ἤδη ναοῦ ἀρχαῖος ἀνάκειται μαρμάρινος τύμβος, ὃν οἱ κάτοικοι θεωροῦσιν ὡς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἀλλ' ἐξ ἐπιγραφῶν ἐγνώσθη ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτο, μεταγενέστερον ὂν τοῦ Γ' μ. Χ αἰῶνος, ἐχρησίμευσεν ὡς τάφος ἐπισήμου τινὸς Ρωμαίου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ. Ἐξέσματα δὲ διακρίνονται ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου τούτου τύμβου, διότι, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, οἱ κάτοικοι πιστεύουσιν ὅτι ἡ ἐκ τούτου κόνις, ἀναμιγνυομένη μεθ' ὕδατος, ἰαματικὴν κέκτηται δύναμιν.

Ἡ πόλις τῶν Θηβῶν σχετικῶς εὐημερεῖ, μέγα δ' εἰς τοῦτο συμβάλλει τό τε εὔφορον τῆς γῆς καὶ τῶν πολιτῶν ἡ ἄκρα φιλεργία. Τὰ ἤθη διατηροῦνται ἔτι ἁπλᾶ, δυσκόλως δὲ καὶ τὰ παλαιὰ ἐκλείπουσιν ἔθιμα. Ἐπὶ τῆς παναρχαίας τοῦ Κάδμου ἀκροπόλεως δὲν ἠδυνήθησαν ἀκόμη εὐτυχῶς νὰ εἰσχωρήσωσιν τοῦ κακῶς ἐννοουμένου ἢ κακῶς ἔξωθεν εἰσαγομένου νεωτέρου πολιτισμοῦ αἱ μὴ καλαὶ ἕξεις, πολέμιαι τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς λιτότητος τοῦ βίου. Κατ' ἀκολουθίαν ἀλώβητοι καὶ ἀκήρατοι ἐκεῖ διαφυλάττονται καὶ αἱ κατ' ἐξοχὴν τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἰδιάζουσαι τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς παροιμιώδους φιλοξενίας ἀρεταί. Ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Πινδάρου καὶ ἤδη καλῶς καλλιεργοῦνται τὰ γράμματα, δύο δὲ ἑβδομαδιαῖαι ἐφημερίδες — αἱ «Θῆβαι» καὶ ὁ «Κάδμος» — μετ' ἀρκούντως ζωηροῦ καλάμου ὑπεραμύνονται τῶν συμφερόντων καὶ τῶν δικαίων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, συγκεντροῦσαι ἅμα ἐν ταῖς στήλαις αὐτῶν καὶ τὰ ἐγχώρια φιλολογικὰ προϊόντα. Οὐχ ἧττον ὅμως θὰ ἦτο ἴσως τολμηρὸν ἐπὶ πλέον νὰ ἐπε-

κταθῶ ἐν τῷ χαρακτηρισμῷ τοῦ θηβαϊκοῦ λαοῦ, παρ' ᾧ μόνον ἐπὶ τριήμερον κατὰ τὸ τελευταῖον πάσχα λίαν εὐχαρίστως διέμεινα, προθύμως δεξάμενος εὐγενῆ πρόσκλησιν τοῦ καλλίστου φίλου καὶ συναδέλφου κ. Ἀθανασίου Ζερβοπούλου, υἱοῦ τοῦ περιποιητικωτάτου κ. Στυλιανοῦ Ζερβοπούλου, μέλους διακεκριμένου τῆς θηβαϊκῆς κοινωνίας καὶ πρώτου παρέδρου τοῦ δήμου Θηβαίων.

Τῶν Θηβῶν οἱ κάτοικοι, μνήμονες τῆς ἀρχαίας τῆς πόλεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος εὐκλείας καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς αὕτη κατὰ καιροὺς τῇ ἑλληνικῇ προσήνεγκε πατρίδι, μετὰ ποιᾶς τινος πικρίας ἑκάστοτε ἀναμιμνήσκονται τῆς ἀστοργίας, ἣν πρό τινων ἐτῶν, κατὰ τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τοῦ κράτους, ἡ πολιτεία ἐπέδειξε πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν, ἀνέκαθεν τῆς Βοιωτίας διατελέσασαν πρωτεύουσαν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡγεμονεύσασάν ποτε καὶ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης. Ἂν δέ τις ἀναλογισθῇ, ὅτι, πλὴν τῶν μυθολογικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων, καὶ κλιματολογικοὶ καὶ τοπογραφικοὶ καὶ τοῖς τοιούτοις ἄλλοι συναφεῖς λόγοι ὑπὲρ τῶν Θηβῶν πασιδήλως συνηγόρουν διὰ τὴν νομαρχιακὴν τῆς Βοιωτίας ἕδραν, εἰλικρινῶς θέλει δικαιώσῃ τῶν λίαν ἄλλως τε ἀγαθῶν Θηβαίων τὰ εὔλογα παράπονα.

Δ. Α. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Η ΠΡΕΒΕΖΑ

«Βάστα καϋμένη Πρέβεζα τ' Ἀλῆ πασᾶ τ' ἀσκέρια»
«τί νὰ βαστάξω, δὲν μπορῶ καὶ τί νὰ ταγιαντίσω;
Ἀλῆς πασᾶς μὲ πλάκωσε μὲ δεκοχτὼ χιλιάδες.
Πέφτουν τὰ τόπια σὰν βροχὴ κ' ἡ μπόμπες σὰν χαλάζι
κι' αὐτὰ τὰ λιανοτούφεκα σὰν σιγαλὴ βροχοῦλα.
Σκλάβαις πᾶνε στὰ Γιάννινα, σκλάβαις στὸ Τεπελένι,
πῆραν τὴν κυρὰ Γιώργενα μ' ὅλαις της ταῖς νυφάδες·
μπροστὰ πηγαίν' ἡ πεθερὰ καὶ πίσω ἡ νυφάδες,
κ' ἡ νύφη ἡ μικρότερη δὲν πάει κοντὰ σταῖς ἄλλαις.
«Περβάτα νύφη θαρρετά, νὰ μὴ κοντὰ ναμένῃς
μὴν σὲ βαραίνει τὸ φλωρὶ καὶ τὸ μαργαριτάρι;»
«Δὲν μὲ βαραίνει τὸ φλωρὶ καὶ τὸ μαργαριτάρι,
μόν' μὲ βαραίνει τὸ παιδί, ποῦ τ' ἄφησα στὴν κούνια.
Κούνια μου, κούνα τὸ παιδὶ καὶ γάλα χόρτασέ το,
ὅσο νὰ πάω καὶ ὅσο νὰρθῶ κι' ὅσο νὰ πογυρίσω,
ποῦ κόψανε τὸν ἄντρα μου πάνω στὰ γόνατά μου
καὶ πέφταν τὰ χεράκια του ἀπάνω στὴν καρδιά μου.»

Ο ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ

ΑΝΑΜΦΙΒΟΛΩΣ οὐδεὶς ὑπάρχει σήμερον, ὅστις ἀναμιμνησκόμενος τὴν ἱερὰν καὶ τρισένδοξον ἐκείνην ἐποχήν, καθ' ἣν ἡ Ἑλλὰς τὰ σάβανα τῆς δουλείας περιβεβλημένη, χεῖράς τε δὲ καὶ πόδας διὰ βαρειῶν δεδεμένη ἁλύσεων, διέρρηξεν αὐτὰς ὡς ἱστὸν ἀράχνης καὶ πατάξασα τὸν ἄχρι τοῦδε ὑπερήφανον αὐτῆς δεσπότην, ἀνέῳξεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ πληγήν, ἧς ἕνεκα καὶ τὴν τελευταίαν νἀποπτύσῃ κινδυνεύει ἐλπίδα ζωῆς, δύναται ἀλήσμων νὰ παρέλθῃ τὰς πρὸς τὸ ἔθνος μεγίστας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὑπηρεσίας τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου.

Ἂν ἡ Ἑλλάς, ἡ κοιτὶς τῆς ἐλευθερίας, τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζομένη ἀγῶνα μετὰ πάλην ἄνισον καὶ πολυχρόνιον ἐξῆλθεν αἱματόφυρτος μὲν ἀλλὰ καὶ τροπαιοῦχος καὶ ἐν τῇ τάξει τῶν ἐλευθέρων καὶ πεπολιτισμένων κατετάχθη λαῶν, βεβαίως τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ὀφείλεται εἰς τὸν ἡμέτερον κλῆρον. Διότι ἀφ' ὅτου τῆς ἱερᾶς τοῦ Κωνσταντίνου μητροπόλεως τὸ ἔδαφος ἀπογόνου τοῦ Ὀσμὰν ὁ ποῦς ἐπάτησε καὶ ὁ τελευταῖος τῆς βασιλευούσης πρόμαχος γενναίως ταύτην ὑπερασπισάμενος ἐτρώθη, ὁ ἥρως, καὶ εἰς μυστικὸν σπήλαιον ὑπ' ἀγγέλου κατὰ τὴν λαϊκὴν ὡδηγήθη παράδοσιν, τῆς ἐλευθερίας δὲ τὸ μελιχρὸν καὶ χρυσάκτινον φῶς δουλείας κελαινεφοῦς τὸ ὡς νυκτὸς χειμερίας σκότος ἀντικατέστησε καὶ εἰς τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ τὸν μαρμαρότευκτον θρόνον τῆς πανσελήνου ἡ σημαία ἐστήθη, ἤρξατο ἡ ἐθνικωτάτη δρᾶσις τοῦ κλήρου.

Ἀπὸ τῆς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἀνακηρύξεως τοῦ Σχολαρίου εἰς πατριάρχην τῶν Ρωμαίων, ὑπὸ τὸ ὄνομα Γεννάδιος Β'., ὁ πατριαρχικὸς θρόνος ἐλαμπρύνθη ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων τῆς βαρείας ἀποστολῆς των, ἀνδρῶν ὧν οἱ μὲν πρώτιστον ἐθεώρησαν αὐτῶν καθῆκον τὴν διακανόνισιν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ Γένους, ἄλλοι δέ τινες τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐκπαίδευσιν.

Καὶ ἀληθῶς, τὰς διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β'. ἀναγνωρίσεως (τῇ 26 Ἰανουαρίου 1589) τοῦ μητροπολίτου Μόσχας εἰς πα-

τριάρχην Βλαδιμηρίας, Μόσχας καὶ πάσης Ρωσσίας, στενῶς συσφιχθείσας ἐξωτερικὰς μετὰ τῆς Ρωσσίας σχέσεις, ἐπηκολούθησε σειρὰ γεγονότων, δι' ὧν αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις —ἰδίως ἐπὶ Κυρίλλου Α'. τοῦ Λουκάρεως— ἀπέβησαν λαμπρόταται.

Ἀπὸ δὲ τοῦ 17 καὶ 18 ἰδίως αἰῶνος μακρὰ σειρὰ πατριαρχῶν ἔγνω νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῆς κοινῆς ἐκπαιδεύσεως.

Οὕτω ἀδύνατον νὰ μὴ ἀναφέρῃ τις Κύριλλον Α'. τὸν Λούκαριν, τὸν ἐν ἔτει 1624 συστήσαντα τὸ α'. ἐν Κων)πόλει ἑλλην. Τυπογραφεῖον. Καὶ Κύριλλον τὸν Ε'. τὸν ἐν ἔτει 1749 διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς καθιδρύσαντα σχολεῖον εἰς τὸν Ἄθωνα «οἷον δυστυχοῦσι τοῖς Γραικοῖς οὔπω ἐφάνη», ἐν ᾧ κατεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρι τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς εἶτα ἐν ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τοῖς γράμμασιν εὐημερίας τῆς Ἑλλάδος. Ἔτι δὲ Σεραφεὶμ τὸν Βον τὸν ἐν ἔτει 1757 θέσαντα τὰ θέμεθλα τῆς κοινῷ ἐράνῳ ἱδρυθείσης ἐν Κων)πόλει σχολῆς πάσης ἐπιστήμης. Καὶ τέλος τὸν αὐτοκρατορικῆ ἀδείᾳ τῷ 1797 συστήσαντα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τυπογραφεῖον ἐθνομάρτυρα πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε'.

Ἀλλὰ μήπως τῇ εἰσηγήσει καὶ ὑποκινήσει τοῦ κλήρου ὁ Κερκυραῖος Θωμᾶς Φλαγγίνης δὲν ἵδρυσε τὸ 1821 τὸ ἄριστον ἐν Ἐνετίᾳ «Φλαγγίνειον Φροντιστήριον», ὅπερ ἐλάμπρυνεν Ἠλίας ὁ Μηνιάτης καὶ εἰς ὃ πλεῖστοι κληρικοὶ καὶ θεολόγοι ἐδίδαξαν, ὧν μεταξὺ καὶ ὁ Στέφανος Μόσχος ;

Ἐκ πάντων τούτων βλέπομεν ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν οἱ Ἕλληνες κληρικοὶ ἢ ἐξῆλθον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τὴν ἑλλην. σοφίαν πολύτιμον φέροντες φορτίον, ὡς ὁ Αἰνείας πάλαι ποτὲ ἐκ τῆς πολυθρυλήτου Τρῳάδος τοὺς θεοὺς καὶ τὸν πατέρα, εἰς τὴν Ἑσπερίαν δὲ μεταβάντες Εὐρώπην καὶ διαδώσαντες ἐκεῖ ὅ,τι τὸ Ἑλληνικὸν ὕψιστον καὶ κάλλιστον παρήγαγε, προητοίμασαν τὴν ἐκλεκτὴν ἐκείνην τῶν Φιλελλήνων φάλαγγα, ἥτις, ὅταν τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ Ὑψηλάντου, πρώτου αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πεδιάδων τοῦ Δραγατσανίου διασαλπίσαντος τὸ «θάνατος ἢ ἐλευθερία», τὸ γοργόπτερον κῦμα, ἀνυπομόνως ἕως τότε καραδοκοῦν τὴν γλυκεῖαν ταύτην στιγμήν, εἰς τὴν ψυχρὰν αὐτοῦ ἀγκάλην φέρον, ἀνὰ τὸν κόσμον ὅλον διέδωκε, αἱ δ' ἑλληνικαὶ κοιλάδες καὶ τὰ ὑπερήφανα ἑλληνικὰ ὄρη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐσείσθησαν ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ὀργασμοῦ, τῇ θρεψάσῃ τὰ τροφεῖα ἀποδίδοντες, κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τοσοῦτον εἰς τὴν ἐπιτυχῆ τῆς ἐγέρσεως ἔκβασιν συνετέλεσαν· ἢ ἐν τῇ προσφιλεῖ πόλει παραμείναντες ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τοῦ πολιτικοῦ κατακλυσμοῦ, ὅτε ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκινδύνευε νὰ πολεσθῇ, δὲν ἀπεχώρησαν τὴν τύχην αὐτῶν ἀπὸ τῆς τύχης τοῦ ἔθνους, ἀλλ' ὡς ὁ κισσὸς μετὰ τοῦ δένδρου στενώτατα συνεδέθησαν. Καὶ οὕτως ὡς ἐν κιβωτῷ διεφύλαξαν οὐ μόνον τὴν ἱερὰν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐνδόξων καὶ ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων τὴν ὑψηλὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ ἀπετυπώθησαν αἱ ἰδέαι τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Θουκυδίδου, τοῦ Σοφοκλέους καὶ τοῦ Εὐρυπίδου καὶ τῆς ἄλλης πλειάδος τῶν δαφνοστεφῶν φιλοσόφων.

Καὶ οὕτω ὁ Ἑλληνικὸς κλῆρος προστατεύσας τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν, διότι εὑρίσκετο ἐν πλήρει συνειδήσει ὅτι σκότος ἠθικὸν καὶ δυσοσμία ὑπονόμου ὑπάρχει ἐν τῇ δυσχειμέρῳ τῆς ἀπαιδευσίας φάραγγι, καὶ ἐγνώριζεν ὅτι ἄνευ αὐτῆς καὶ τῆς θρησκείας ἦτο πάντῃ ἀδύνατον καὶ τὸ ἔθνος ὡς ἔθνος ἑλληνικὸν νὰ θεωρηθῇ καὶ αἱ ἰδέαι τῆς ἐλευθερίας νὰ διαδοθῶσιν εἰς λαόν, ἐξ οὗ ὁ ἔνθερμος πόθος καὶ ἡ ἀκόρεστος πρὸς τὴν ἐλευθερίαν δίψα προῆλθον, ἄσπονδον δὲ κατὰ τῆς δουλείας τὸ μῖσος, κατώρθωσεν ὥστε ἄσβεστος νὰ διατηρηθῇ ἡ ἀνάμνησις ἐλευθέρας πατρίδος εἰς τὴν μνήμην τῶν νεαρῶν Ἑλληνοπαίδων, καὶ ἡ Ἑλλάς, ἧς τὸ γλυκὺ ὄνομα ἐν ταύτῳ διαγράφει εἰς τὴν φαντασίαν τοὺς μεγαλοφυεστέρους τῶν στρατηγῶν, τοὺς δαιμονιωτέρους τῶν φιλοσόφων, καὶ τῶν ποιητῶν τοὺς ὑψιπετεστέρους, ἀείποτε μεγάλη ἐν τῇ διανοίᾳ τούτων νὰ παρίσταται.

Καὶ τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας τῆς φαντασίας αἱ πτέρυγες διδασκομένης τοῦ Ὁμήρου τὸ «*εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης*», τοῦ Τυρταίου τὸ «*τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμαχοῖσι πεσόντα ἄνδρ' ἀγαθὸν περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον*» τοῦ Σοφοκλέους τὸ «*Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὑτοῦ πάτρας φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω*», καὶ τόσα ἄλλα τῶν ὑψιπετῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων χρυσᾶ ἔπη, ᾖροντο τανυσίπτεροι ὡς ἀετὸς τανύων τὰς πτέρυγας αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐρανὸν τῆς γλυκείας ἐλπίδος, ὅτι ἤθελόν ποτε ἀπολαύσει καὶ αὐτοὶ ἐλευθέρας πατρίδος.

Ἐνισχυόμενοι δ' ὑπὸ τούτων, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ γονεῖς, συγγενεῖς καὶ φίλους εἰς τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν κατέλειπον καὶ δραττόμενοι τῶν ὅπλων ἀνήρχοντο εἰς τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων τοὺς ἀποκρήμνους βράχους πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν ἀγωνιζόμενοι.

Καὶ ὄντως τίς ἄνθρωπος (ἀλλὰ τί λέγω ἄνθρωπος ;) τίς λίθος ἀναίσθητος νὰ διαμείνῃ δύναται ἀκούων τοῦ θείου Σωκράτους διδάσκοντος ὅτι «*Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ Θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσι*», καὶ τοῦ Ῥῆγα ψαλμῳδοῦντος :

«*Δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων*
ἄνδρες φίλοι τῶν κινδύνων
ἡ πατρὶς σᾶς προσκαλεῖ» ;

Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς διδασκαλίαν καὶ λόγους ὁ ἑλλην. κλῆρος κατὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τίς ἀγνοεῖ ὅτι καὶ εἰς τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τῆς 16ης ἑκατονταετηρίδος κινήματα ἐπρωτοστάτησαν οἱ ἀρχιεπίσκοποι Πατρῶν καὶ Θεσσαλονίκης οἱ καὶ καέντες ἐπὶ πυρᾶς, καὶ ὅτι τῶν κατὰ τὴν 17 ἑκατονταετηρίδα κινημάτων καὶ τοῦ ἐπιχειρήματος τοῦ Καρόλου Νεβέρου, ὑποκινηταὶ ἦσαν ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μάνης Νεόφυτος καὶ ὁ Μητροπολίτης Λακεδαίμονος Χρύσανθος Λασκαρίδης, ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γαβριήλ, ὁ Δυρραχίου Χαρίτων, ὁ Τυρνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας Διονύσιος Ῥάλλης κλπ. ;

Τίς δὲ λησμονεῖ τὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 70 ἡρωϊκὴν δρᾶσιν τοῦ λεοντοθύμου Παπαφλέσσα. Ἢ μὴ τῆς Φιλικῆς ἑταιρείας τὰ κυριώτερα ὄργανα καὶ ὁ μ ο χ λ ός, οὕτως εἰπεῖν, αὐτῆς δὲν ἦσαν κληρικοί ;

Ἀλλὰ μήπως ὁ ὀρθόδοξος κλῆρος δὲν προσήνεγκεν εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸν ἀργυροφεγγῆ βωμὸν χιλιάδας θυμάτων, τὸ αἷμα τῶν ὁποίων ἐχρησίμευσεν ὡς ὕδωρ ἀρδεῦσαν τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς ἐλευθερίας φοίνικος τὰς βαθύτατα ἐρριζωμένας ρίζας ;

Τὸν πρῶτον μάρτυρα θρησκείας τε καὶ ἐλευθερίας Γρηγόριον τὸν Ε'., τὸν βανδαλικῶς ἀπαγχονισθέντα ἀείμνηστον ἡμῶν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, πλεῖστοι ἀρχιερεῖς εἰς τὸν θάνατον ἠκολούθησαν, τὸ αἷμά των τὸ θεῖον εἰς κορεσμὸν τῆς δίψης τῆς ἀπαύστου τοῦ ψυχορραγοῦντος δεσπότου προσενεγκόντες. Καὶ ὅτε διὰ τούτων ἐλπὶς ὑπῆρχε νὰ καταβληθῇ ἡ ἐπανάστασις ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ὑψώσας τὸ Λάβαρον τοῦ Σταυροῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἐνθουσιωδῶς μὲ τὸ θάνατος ἢ ἐλευθερία ὑπὸ τοῦ Ἕλλην. Λικοῦ χαιρετισθέν, νέος αὐτὸς Μωυσῆς εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης τὸν νέον ὡδήγησεν Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ἀθάνατος Διάκος καὶ Ἰσαΐας, ὁ ἡρωϊκὸς τῆς Ἀμφίσσης ἐπίσκοπος, ὡς Λεωνίδαι μαχόμενοι κατὰ τῶν βαρβάρων, ἔπεσον παρὰ τὸν Σπερχειὸν ποταμόν, μέχρι τελευταίας πνοῆς ἀνακράζοντες *Ζήτω ἡ πατρίς*, οἱ ἥρωες !

Τοσούτῳ μεγάλως συνέβαλεν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐγέρσεως, τοῦ 21 ὁ ἡμέτερος κλῆρος, ἐφ' ᾧ δόξα καὶ τιμὴ εἰς αὐτόν, καὶ οὕτω πάντοτε πολιτευόμενος κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας —νεκροὺς ἕως τότε νομιζομένους καὶ εἰς βαθύτατον λάκκον τετρακαιώνου δουλείας τεθαμμένους— ἱκανοὺς νὰ ὑποστῶσι τὸν αἱματηρὸν καὶ πολυχρόνιον ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα καὶ νὰ θριαμβεύσωσιν ἐν ταυτῷ μυριάνδρους στρατοὺς καὶ στόλους διὰ δικελλῶν καὶ λέμβων κατοπολεμήσαντες, ὡς καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος ὁ ποιητὴς ἀνεφώνησεν :

Ἐχειροκρότησεν ἡ γῆ ὅλη·
στρατοὶ καὶ δίκελλαν ζευγιτῶν
τὴν κώπην λέμβων ἔφυγον στόλοι
καὶ εἷς ἐδίωξεν ἑκατόν !

Μὴ ὅμως ἡ ἐθνικὴ αὕτη τοῦ κλήρου δρᾶσις ἐσταμάτησε μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ;

Μή τις ἀγνοεῖ τὴν ἐθνικωτάτην τοῦ κλήρου δρᾶσιν κκθ' ἁπάσας τὰς μετέπειτα τοπικὰς ἐπαναστάσεις ; Ἢ λησμονεῖ τὸν ἡρωϊκὸν ἀρχιμανδρίτην Μελχισεδὲκ Φρουδάκιν, πρῶτον ἐν Ἀγράφοις τὸ 1878 εὐλογήσαντα καὶ ὑψώσαντα τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ; Οὐδείς ! Καὶ διὰ τοῦτο ἐφ' ὅσον ὁ Ἕλλην θέλει διατηρεῖ βαθὺ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα αἴσθημα αὐτοῦ, θέλει ἀναπολεῖ ῥεμβωδῶς τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου τὰς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν μεγάλας πράξεις καὶ ἀείποτε μέγιστον σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν πρὸς αὐτὸν θὰ ἐκτρέφῃ

Ἀλλὰ μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἀδελφοὶ ἡμῶν ὑπὸ βαρύτατον δουλείας στένοντες ζυγόν, μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὀφείλομεν καὶ πρὸς τούτους ὅταν ὁ καιρὸς ἐπιστῇ καὶ ἡ πατρὶς τὸ ἀπαιτήσῃ βοηθείας χεῖρα νὰ ἐκτείνωμεν καὶ ἐν νῷ ἔχοντες ὅτι τὸ ἔργον τῆς ἀπελευθερώσεως, καίπερ ἀρξάμενον κατὰ τὸ 1821, δὲν ἐτελείωσεν, χρῄζει ὅμως τελειώσεως, ἃς πειραθῶμεν διὰ τῆς εὐδοκίμου καὶ καρποφόρου καλλιεργήσεως τῆς θρησκείας καὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων —τῶν σιδηρῶν αὐτῶν τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος δούλης τε καὶ ἐλευθέρας Ἑλλάδος

ἁρμῶν— νὰ ἀνδείζωμεν ἡμέραν τινὰ μίαν Ἑλλάδα, ὅπως πᾶσα ἑλληνικὴ καρδία ὀνειροπολεῖ αὐτήν, μίαν Ἑλλάδα, ὅπως ὁ μέγας τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὑμνῳδὸς καὶ μάρτυς Ῥήγας ἐν τῇ πατριωτικωτάτῃ αὐτοῦ διανοίᾳ τὴν ἐφαντάσθη «ἀπὸ τὴν Βόσνα ὡς τὴν Ἀραπιά».

Χ. Μ. ΛΑΔΑΣ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΙΔΗΨΙΩΝ (ΕΥΒΟΙΑΣ)

Β'

25. *Παπούτσια ἀπὸ τὸν τόπον σου κι' ἄς εἶν' καὶ μπαλωμένα.*
26. *Τὸ μυρμῆγγι ὅταν θέλῃ νὰ χαθῇ φτερὰ κάνει.*
27. *Τὸ λιθάρι ποῦ κυλάει μούσκλια δὲν πιάνει.*
28. *Ὅπου λαλοῦν πολλὰ κοκκόρια ἀργεῖ νὰ ξημερώσῃ*
29. *Ὁ λύκος ἔχει σβέρκο χονδρὸ γιατὶ κάνει τὴ δουλειά του μοναχός.*
30. *Εἶδες ἕνα καλὸ περίμενε κι' ἄλλο*
31. *Ὅλα τἄχ' ἡ μαρουλιὼ φερεντζὲς τῆς ἔλειπε.*
32. *Ἄλλος τὸν παππᾶν κι' ἄλλος τὴν παππαδιά.*
33. *Κατὰ τὸ μάστορα καὶ τὰ κοπέλλια του.*
34. *Δώδεκα Κοντογιανναῖοι, δεκατρεῖς ταμπράδες.*
35. *Πιάσε τὸν κασσίδη καὶ πάρε τὰ μαλλιά του.*
36. *Ἀστοῦ κασσίδη τὸ κεφάλι ὅλοι θὰ μάθουν τὸ μπαρμπέρη.*
37. *Τέτοιο κεφάλι πῶχεις καὶ τὸ πᾶς κ' εἰς τὸ μπαρμπεριό.*
38. *Ἄλλαξ' ὁ μανολιὸς κ' ἔβαλε τὰ ροῦχα ἀλλοιῶς.*
39. *Εἶδα καὶ πολλοὺς σπανοὺς εἶχαν κομμάτι τρίχα.*
40. *Φτηνὸς 'ς τἀλεῦρι κι' ἀκριβὸς 'ς τὰ πίτουρα.*
41. *Τὰ παληὰ 'κονίσματα 'ς τὸ γυναικειὸ τὰ βάζουν.*
42. *Φτωχὸς ἅγιος δοξολογιὰ δὲν ἔχει.*
43. *Σ' τῆς παστρίκους τὸ γαβάθι γουρνοτσάρουχα μέσα.*
44. *Σκρόφα παιδεμοὺς δὲν εἶχε, τὰ γουρνόπουλα παίδευε.*
45. *Τὸ μύλο δὲν τὸν εἴχαμε τὸ μυλωνᾶ γυρεύαμε.*
46. *Κάθε κόκκορας 'ς τὴ γειτονιά του λαλάει.*
47. *Ἄντρας μου σασούμπασις δυὸ φαγιὰ καλόμοιρος ἐμ φακὴ ἐμ φακιοζοῦμι ἐγὼ κατακαϋμένη κόττα ψημένη.*
48. *Ἀλεποῦ δὲν χωροῦσε 'ς τὴν τρύπα της κολοκύθια κρέμαε*
49. *Βούτυρο καλὸ σὲ σκύλινο τομάρι.*
50. *Ἀγάλια, ἀγάλια, κόττα μου, κ' ἐγὼ σὲ μαγειρεύω.*
51. *Γλυκάθηκε ἡ γρηὰ 'ς τὰ σῦκα κ' ἔφαγε καὶ τὰ συκόφυλλα.*
52. *Τ' ἀκριβοῦ τὸ βιὸ σὲ χαροκόπου χέρια.*
53. *Ξένο γάϊδαρο καβάλισες μισοστρατῆς θὰ ξεπεζεύσῃς.*
54. *Ἀφρίζει δὲν ἀφρίζει ἐγὼ θὰ σὲ φάγω.*
55. *Ὅποιος θέλει ν' ἀγαπήσῃ πρέπει νὰ χασομερίσῃ.*
56. *Βάλαν τὸν παλαβὸ νὰ βγάλῃ τὸ φεῖδι ἀπὸ τὴν τρύπα του.*
57. *Μονὸ τὸ σχοινὶ δὲν φθάνει, διπλὸ περισσεύει.*
58. *Κατὰ μάννα κατὰ κόρη ἔκαμαν καὶ γιὸ ζαφεῖρι*
59. *Ἀγάπη θέλει φρόνησι, θέλει ταπεινοσύνη, θέλει λαγοῦ περπατησιὰ κι' ἀϊτοῦ γρηγορωσύνη.*
60. *Νύχτα γεννᾷ ἐπίσκοπο κι' αὐγὴ μητροπολίτη.*
61. *Ὅσα φέρν' ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος.*
62. *Ἡ σκύλα ἀπὸ τὴ βιά της στραβὰ κουτάβια κάνει.*
63. *Δούλεψε νὰ φᾷς καὶ κλέψε νἄχῃς.*
64. *Ὅποιος καεῖ ἀπὸ τὴν κουρκούτη φυσᾷ καὶ τὴ γιαούρτη.*
65. *Τὸ φτηνὸ τὸ κρέας τὰ σκυλιὰ τὸ τρῶνε.*
66. *Ποιὸς ἔχει μέλι 'στὸ δάχτυλό του καὶ δὲν τὸ γλείφει.*
67. *Ποιὸς στραβὸς δὲν θέλει τὰ 'μάτια του.*
68. *Ὁ μονόφθαλμος 'ς τοὺς στραβοὺς βασιλεύει.*
69. *Χαμήλωσαν τὰ βουνὰ κ' ἐψήλωσαν κοπριαῖς.*
70. *Κάμε τον παππᾶ καὶ ρίχτον 'ς τὴν κοπριά.*
71. *Μάθε τέχνη κι' ἄφησέ την κι' ἂν πεινάσῃς πιάσ' τηνε.*
72. *Δυὸ κεφάλια σὲ μιὰ σκούφια δὲν χωροῦνε.*
73. *Ἄλλοῦ τὰ κακαρίσματα κι' ἀλλοῦ γεννᾶν' ἡ κόττες.*
74. *Τοῦ στραβοῦ κομμάτια δός του καὶ δρόμο μὴ τοῦ δείχνῃς.*
75. *Φασοῦλι τὸ φασοῦλι γεμίζει τὸ σακκοῦλι.*
76. *Ὁ γαμβρὸς γιὸς δὲν γίνεται. οὔτ' ἡ νύφη θυγατέρα.*

77. *Μάτια ποῦ δὲν φαίνονται γρήγορα λησμονοῦνται.*
78. *Ἔλα παπποῦ νὰ σοῦ δείξω τἀμπελοχώραφα.*
79. *Ἀλεποῦ 100 χρονῶν τ' ἀλεπόπουλο 110.*
80. *Ὁ πεινασμένος καρβέλια ὀνειρεύεται.*

(Ἕπεται συνέχεια)

Συλλέκτης ΕΥΑΓ. ΠΑΠΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ δ φ.
Καθηγητὴς

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙ ΛΥΚΙΑΣ

Ἡ ΛΥΚΙΑ κατὰ τὸν Στράβωνα ἀρχομένη ἀπό τινος ὄρους Δαίδαλα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ ὅριον τῆς νήσου Ῥόδου, λήγει εἰς τὰ δυτικὰ παράλια τοῦ κόλπου τῆς Παμφυλίας καὶ διὰ τῆς Παμφυλίας συνέχεται μετὰ τῆς Κιλικίας.

Ἡ Λυκία ἄρα ἀποτελεῖ χερσόννησον, ὁριζομένην πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Παμφυλίου κόλπου, πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τοῦ Ροδιακοῦ πελάγους, πρὸς μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς ἄρκτον συνέχεται μετὰ τῆς Καρίας καὶ Πισιδίας.

Οἱ Λύκιοι ἐθεωροῦντο οἱ αὐτοὶ τοῖς Σολύμοις, ἀλλ' ὁ Ὅμηρος ποιεῖται διάκρισιν αὐτῶν, διότι ὀνομάζει ἄρχοντα Λυκίων τὸν Σαρπηδόνα(1) καὶ ἀλλαχοῦ ὁ Ὅμηρος(2) ὀνομάζει τοὺς μετὰ Σαρπηδόνος ἐλθόντας Λυκίους. Ὡσαύτως ἀναφέρει(3) τὸν ἐκ Λυκίας ἀναχωρήσαντα Βελλεροφόντην, τὸν υἱὸν τοῦ Γλαύκου, ἵνα πολεμήσῃ κατὰ τῶν Σολύμων καὶ πρὸς τούτους πολεμῶν ἀπώλεσε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰσανδρον.

Καθ' Ἡρόδοτον(4) «οἱ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τὠρχαῖον γεγόνασιν» καὶ ὅτι «διεινεχθέντων ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς Βασιλίης τῶν Εὐρώπης παίδων Σαρηδόνος τε καὶ Μίνω, ὡς ἐπεκράτησε τῇ στάσει Μίνως, ἐξήλασεν αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς στασιώτας αὐτοῦ, οἱ δ' ἀπωσθέντες ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης εἰς γῆν τὴν Μιλυάδα τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν Μιλυάς, οἱ δὲ Μιλύαι τότε Σόλυμοι ἐκαλεῦντο. Τέως μὲν δὴ αὐτῶν Σαρπηδὼν ἦρχε, οἱ δὲ ἐκαλέοντο τὸ πέρ τε ἠνείκαντο οὔνομα καὶ νῦν ἔτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιοίκων οἱ Λύκιοι Τερμίλαι. Ὡς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίονος, ἐξελαθεὶς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο εἰς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνα, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπωνυμίην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν, νόμοισι δὲ τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέονται, ἓν δὲ τόδε ἴδιον νενομίκασι καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέσσοσιν ἀπὸ τῶν μητέρων ἑαυτοὺς καὶ οὐκὶ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἢν μέν γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ γεννᾶται τὰ τέκνα νενόμισται, ἢν δὲ ἀνὴρ ἀστός, καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν, γυναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τα τέκνα γίνεται».

Ἐκ τῶν παραδόσεων τούτων συνάγεται ὅτι οἱ αὐτόχθονες τῆς Λυκίας ἦσαν οἱ Σόλυμοι, οἵτινες μετὰ ταῦτα, ἄγνωστον συνεπείᾳ τίνος συμβάντος, ὠνομάσθησαν Μιλύαι· ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦτο οὐδέποτε ἐπεσκίασε τὸ ἀρχαῖον αὐτῶν ἐθνικὸν ὄνομα. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος ἀποδιωχθέντες οἱ Μιλύαι εἰς τὰ ὄρη ὑπὸ κρητικῆς εἰσβολῆς, ὁδηγουμένης κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ Σαρπηδόνος, ἐγκατέλιπον τὴν χώραν τοῖς κατακτηταῖς, οἵτινες διετήρησαν μὲν τὸ ὄνομα «Τερμίλαι ἢ Τρεμίλαι» ὅπερ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν ἐκ Κρήτης, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑπομένην ἑκατονταετηρίδα τῷ 1340 μετέβαλον αὐτὸ εἰς Λυκίους, ὅτε ἡ ὑπὸ Λύκον Ἀθηναϊκὴ ἀποικία ὑπερίσχυσεν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ἐν Κιβύροις, τῇ ἀξιολογωτέρᾳ τῆς χώρας πόλει ὡμιλεῖτο ἔτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἥ τε γλῶσσα τῶν Σολύμων καὶ τρία ἕτερα ἰδιώματα : τὸ Ἑλληνικόν, τὸ Πισιδικὸν καὶ τὸ Λυδικόν. Οἱ ἐν Τερμησσῷ τῆς Μιλυάδος κάτοικοι ἐκαλοῦντο Σόλυμοι, μικρὸς δὲ παρὰ τὴν πόλιν ταύτην λόφος ἔφερεν ἐπίσης τὸ ὄνομα τοῦ Σολύμου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ συστρατεύσαντες μετὰ τοῦ Ξέρξου Σόλυμοι ὡμίλουν τὴν Φοινικικὴν γλῶσσαν καὶ πολλαὶ εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἦσαν γεγραμμέναι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Λυκίων γλώσσῃ καὶ δι' ἰδίου Λυκιακοῦ ἀλφαβήτου, τινὲς δὲ καὶ ἐν ταῖς δυσὶ γλώσσαις Ἑλληνικῇ τε καὶ Λυκιακῇ, ὑποτίθεται ὅτι ἡ χώρα πρῶτον κατῳκίσθη ὑπὸ Φοινίκων καὶ βραδύτερον ὑφ' Ἑλλήνων.

Σφόδρα δὲ φαντασιώδης καὶ ἀνυπόστατος

(1) Ἰλ., Β, 876.
(2) Ἰλ. Θ, 173 καὶ Μ 409.
(3) Ἰλ. Ζ 152—205.
(4) Ἡροδ. Βιβλ. Α, 173—174.

εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ἰωσήπου, ἥτις ὑποτίθησι σχέσιν τινὰ μεταξὺ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ τῶν Ἑβραίων, ἁπλῶς ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων, Σόλυμοι καὶ Ἱεροσόλυμα.

Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν γραπτὰ μνημεῖα διαφωτίζοντα ἡμῖν τὴν ἱστορίαν τῆς Λυκίας καὶ τῶν Λυκίων, καὶ αὐτὸς δ' ὁ Στράβων ἐμπαρόδως μόνον ποιεῖται μνείαν τῆς Λυκίας λέγων: «Μετὰ τοίνυν Δαίδαλα, ἀφ' οὗ λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ὁ παράπλους ὁ Λυκιακός, σταδίων μὲν ὧν χιλίων ἑπτακοσίων εἴκοσι, τραχὺς δὲ καὶ χαλεπός, ἀλλ' εὐλίμενος σφόδρα καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικούμενος σωφρόνων· ἐπεὶ ἥ γε τῆς χώρας φύσις παραπλησία καὶ τοῖς Παμφύλοις ἐστὶ καὶ τοῖς Τραχιώταις Κίλιξιν· ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ὁρμητηρίοις ἐχρήσαντο τοῖς τόποις πρὸς τὰ λῃστήρια, αὐτοὶ πειραττεύοντες ἢ τοῖς πειρατᾶς λαφυροπώλια καὶ ναύσταθμα παρέχοντες· ἐν Σίδῃ γοῦν πόλει τῆς Παμφυλίας τὰ ναυπήγια συνίστατο τοῖς Κίλιξιν, ὑπὸ κήρυκά τε ἐπώλουν ἐκεῖ τοὺς ἁλόντας ἐλευθέρους ὁμολογοῦντες· Λύκιοι δ' οὕτω πολιτικῶς καὶ σωφρόνως ζῶντες διετέλεσαν, ὥστ', ἐκείνων διὰ τὰς εὐτυχίας θαλαττοκρατησάντων μέχρι τῆς Ἰταλίας, ὅμως ὑπ' οὐδενὸς ἐξήρθησαν αἰσχροῦ κέρδους, ἀλλ' ἔμειναν ἐν τῇ πατρίῳ διοικήσει τοῦ Λυκιακοῦ συστήματος. Παρακατιὼν ὁ Στράβων(1) ἐξιστορεῖ τὰ περὶ τοῦ Λυκιακοῦ συστήματος· λέγει λοιπὸν ὅτι μετεῖχον τῆς ψήφου τρεῖς καὶ εἴκοσι πόλεις, αἵτινες συνήρχοντο εἰς κοινὸν συνέδριον· ἐπισημότερα τῶν πόλεων τούτων ἦσαν ἕξ: ἡ Ξάνθος, τὰ Πάταρα, τὰ Πίναρα, ὁ Ὄλυμπος, τὰ Μύρα καὶ ἡ Τλῶς. Αἱ ἓξ αὗται πόλεις αἱ μέγισται πασῶν τῶν ἄλλων ἦσαν ἑκάστη κυρία τριῶν ψήφων, ἑκάστη τῶν μέσων ἦτο κυρία δύο ψήφων καὶ ἑκάστη τῶν ἄλλων μιᾶς μόνης ψήφου.

Ἐν τῷ συνεδρίῳ πρῶτον μὲν ἐξελέγετο ὁ Λυκιάρχης, εἶτα δ' αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ τοῦ Λυκιακοῦ συστήματος. (ἀκολουθεῖ)

Ι. Χ. ΧΑΡΙΤΩΝΙΔΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ — ΕΠΙΣΤΗΜΗ — ΤΕΧΝΗ

«Πανελλήνιος ἕνωσις ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης».

Χαίρομεν ὅτι ἡ πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ὑπὸ τοῦ πολυτίμου τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς» συνεργάτου κ. Κ. Γ. Ζησίου, καθηγητοῦ, προταθεῖσα ἰδέα περὶ ἱδρύσεως συνδέσμου, σκοπὸν ἔχοντος νὰ καλέσῃ εἰς ἀδελφικὴν συνεργασίαν πάντας τοὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ κράτους συναισθανομένους τὴν ἀνάγκην τῆς περιφρουρήσεως καὶ τηρήσεως καθαρᾶς καὶ ἀλωβήτου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς φιλοτίμως μοχθοῦντας, ὅπως πλουτίσωσι δι' ἔργων καλῶν καὶ ἀμέμπτων γλωσσικῶς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ νὰ βραβεύῃ τὰ γλωσσικῶς ἐπιμελέστερον καὶ ἀκριβέστερον γραφόμενα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, ἐπραγματώθη ἤδη διὰ τῆς νεωστὶ συστάσης «Πανελληνίου ἑνώσεως ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης». Περὶ τῆς σοβαρότητος καὶ ἐπιτυχίας τοῦ συνδέσμου τούτου ἐγγυᾶται αὐτὸ τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἀποτελεσθὲν ἐκ διακεκριμένων καθηγητῶν τοῦ ἐθνικοῦ πανεπιστημίου καὶ ἄλλων γνωστῶν λογίων ἀνδρῶν.

Διαγωνισμοί

Κατὰ τὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ κρίσιν τοῦ Σουληνείου ἀγῶνος ἐβραβεύθη ἡ «τουρκοκρατουμένη Θεσσαλία» τοῦ κ. Β. Κάνδη, ἀπορριφθέντων τῶν δύο ἄλλων συνυποβληθέντων ἔργων.

Κατὰ δὲ τὴν κρίσιν τοῦ Σουτσείου διαγωνίσματος περὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος ἔτυχε βραβείου ὁ κ. Λογοθέτης, σχολάρχης, λαβὼν χιλιόδραχμον γέρας, ἀπορριφθέντων τῶν δύο ἄλλων ἔργων.

Τὰ εἰς τὸν Παντελίδειον ὑποβληθέντα ἐφέτος ἔργα, 58, ὑπερέβησαν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τὰ ὑποβληθέντα εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε δραματικοὺς διαγωνισμούς. Τὸ πρῶτον βραβεῖον διεμοιράσθη εἰς τὰ ἔργα «Ἀρσινόη» τοῦ κ. Θ. Θωμᾶ, βραβευθέντος καὶ κατὰ τὸν πρῶτον παντελίδειον, καὶ «Κόσμος καὶ ἡμίκοσμος» τοῦ κ. Μ. Ἰωσήφ. Τὸ β' βραβεῖον ἀπενεμήθη εἰς τὸν «Βρυκόλακα», οὗ ἀνώνυμος ὁ ποιητής. Ἐπηνέθησαν τὰ ἔργα: «Καταραμένον περιδέραιον». «Ἕως πότε», «Δενίνα» καὶ οἱ «Ἀνέραστοι».

Καλλιτεχνία.

Ἐκηρύχθη ἡ λῆξις τῆς ἐν τῷ Ζαππείῳ καλλιτεχνικῆς ἐκθέσεως τῆς Ἑλλην. καλλιτεχνικῆς ἑταιρείας.

Κατὰ τὴν ἐν τῷ Ὠδείῳ Ἀθηνῶν δοθεῖσαν ἀπογευματινήν, ἀφιερωμένην εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν Βυζαντικὴν μουσικὴν καὶ εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα, οἱ μὲν μαθηταὶ τῆς βυζ. μουσικῆς, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Ψάχου, ἔψαλον ὡραιότατα ἐκκλησιαστικὰ μέλη, ὁ δὲ χορὸς τοῦ ᾠδείου ᾄσματα, ἀκριβῶς ὡς ταῦτα ᾄδονται ἐν ταῖς χώραις, ἔνθα ἐποιήθησαν.

(1) Στραβ. βιβλ. Γ'. κεφ. III, 3.

ΤΕΛΕΙΟΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΗΛ. ΝΤΟΚΑ
ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΑ ΔΕΛΤΑΡΙΑ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ
Δι' αὐτῶν οὐ μόνον ἀλληλογραφεῖ τις, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον ἐκκλάμαν ἔχει ἐπὶ τοῦ ἡμίσεος μέρους τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως, τὸν σωνήθη χῶρον διὰ τὴν διεύθυνσιν, καὶ τὴν ἔκταν ὅμν διὰ τὴν ἀλληλογραφίαν του.
Τοῦτο ἐλάνετο τὴ ἐγκρίσει τῆς Διευθύνσεος Σοσοκομείου Ἀθηνῶν καὶ ἀποτελεῖ ὁ σιμφωνέτερος τρόπος ἐκτελουμένου τυπογράφου.
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ — ΟΔΟΣ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΑΡ. 3 (Πλησίον Ἁγίων Θεοδώρων)
ΕΠΙΣΚΕΠΤΗΡΙΑ ΣΤΙΓΜΙΑΙΩΣ
ΠΡΟΣΚΛΗΤΗΡΙΑ ΓΑΜΩΝ
ΕΙΚΟΝΕΣ, ΚΑΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΝΑΥΛΙΩΝ, ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΡΟΜΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΑ ΣΥΛΛΟΓΩΝ, ΤΡΑΠΕΖΩΝ, ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΚΛΠ.
ΔΙΠΛΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΤΡΙΠΛΟΤΥΠΑ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ, ΠΙΝΑΚΕΣ, ΤΙΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΤΙΚΕΤΤΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΙΩΝ μὲ διάφορα χρώματα
ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΡΟΜΩΝ
Ἐρεκλίμαι καὶ πᾶσα τυπογραφικὴ ἐργασία

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἡ «**Φόρμιγξ**»—ἧς τὸ ἐθνικὸν ἔργον καὶ ἄλλοτε ἡ «Ἐθνικὴ Ψυχὴ» ἔσχεν ἀφορμὴν ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ— εἰσῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς. Σκοπὸν κυρίως ἔχουσα τὴν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ναοῖς ἀνύψωσιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς γνησίας ἡμῶν Βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ τὴν ἐπίσημον σπουδὴν καὶ ἔρευναν τῆς τε ἐκκλησ. καὶ τῆς δημώδους ἑλλην. μουσικῆς, περιέχει πάντοτε πλουσίαν καὶ σοβαρὰν ὕλην καὶ ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἀνατολῇ μουσικὴν ἐφημερίδα. Πολλῶν συγχαρητηρίων τυγχάνει ἄξιος ὁ ἀκάματος διευθυντὴς αὐτῆς κ. Ἰ. Θ. Ἰσώκλης.

«**Ἀσιὰς Λύρα**». Εἶναι τὸ νέον ἔργον τοῦ ἐν τῷ Ὠδείῳ Ἀθηνῶν καθηγητοῦ κ. Κ. Α. Ψάχου περιέχον διάφορα μέλη τῆς Ἀσιατικῆς μουσικῆς, ἐν οἷς ἀποτιποῦται ἡ χάρις περὶ τὰς γραμμὰς καὶ τὸ πλούσιον τῶν ρυθμῶν αὐτῆς. Τὸ ἔργον συνετάχθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ εἶναι βεβαίως χρήσιμον παντὶ περὶ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν ἀσχολουμένῳ. Τιμᾶται ἀντὶ δρχ. ἢ φρ. τριῶν.

«**Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος**». Ἐξεδόθη καὶ τὸ πέμπτον τεῦχος, ἐξ 112 σελίδων, τῆς μηνιαίας ταύτης ἐκκλησιαστικῆς ἐπιθεωρήσεως τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Ἐπὶ ἀρίστου καλλιτεχνικῶς ἐκτυποῦται χάρτου καὶ σοβαρωτάτην περιέχει ὕλην τὸ περιοδικὸν τοῦτο, οὗ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ ἔργον ἄλλοτε εὐρύτερον θέλομεν ἀναλύσῃ. Συνδρομὴ ἐτησία φρ. χρ. 25.

«**Ἡ Κέρκυρα κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον**». Ἐκ τῆς Θουκυδίδου συγγραφῆς διασκευὴ καὶ εἰκασίαι Ν. Λιβαδᾶ, δ. φ.

«**Πρόμαχος**» Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ἤρξατο ἐκδιδομένη ἐν Βόλῳ ὑπὸ τὴν δεξιὰν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κ. Χαλκιᾶ, ἡμερησία πολιτικὴ ἐφημερὶς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Θεσσαλικῶν συμφερόντων. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα φύλλα μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ «Πρόμαχος» θ' ἀποβῇ ἐπαγωγὸν καὶ ὠφέλιμον ἀνάγνωσμα τοῦ Θεσσαλικοῦ λαοῦ καὶ θέλει δικαιώσῃ τὸν ὡραῖον αὐτοῦ τίτλον.

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἀπουσιαζόντων εἰς τὰς ἰδιαιτέρας πατρίδας αὐτῶν, ἕνεκα τῆς διακοπῆς τῶν μαθημάτων τοῦ Πανεπιστημίου, τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς», θὰ ἐκδίδηται αὕτη κατὰ τοὺς τέσσαρας θερινοὺς, τελευταίους δὲ τοῦ ἔτους τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς μῆνας, κατὰ διμηνίαν. Ἄλλως τε ἡ συνήθεια αὕτη κρατεῖ καὶ παρ' ἄλλοις περιοδικοῖς.

Εἰδοποιοῦνται οἱ κ. κ. συνδρομηταὶ ὅτι τὸ ἐξαντληθὲν πρῶτον τεῦχος ἀνετυπώθη ἤδη δύνανται δὲ οἱ μὴ ἔχοντες οὐτὸ νὰ ζητήσωσι τοῦτο παρὰ τῆς διευθύνσεως δι' οἱουδήποτε τρόπου.

—

Θερμῶς παρακαλοῦνται, ὅσοι τῶν κ. κ. συνδρομητῶν καθυστεροῦσι τὰς συνδρομὰς αὐτῶν, νὰ ἐμβάσωσιν αὐτὰς τῇ Διευθύνσει.

—

Οὐδεμία αἴτησις πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ἐὰν μὴ συνοδεύηται διὰ τοῦ ἀναλόγου ἀντιτίμου.

Πᾶς συνδρομητὴς δύναται νὰ ἀποστέλλῃ τῇ διευθύνσει ἔργον πρὸς δημοσίευσιν ὅπερ δέον νὰ ᾖ γεγραμμένον ἐν τῇ καθαρευούσῃ γλώσσῃ καὶ νὰ συνᾴδῃ τῷ σκοπῷ τῆς «Ἐθνικῆς Ψυχῆς».

Τὰ χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἡ Ἐθνικὴ Ψυχὴ» ἀγγέλλει τὴν ἔκδοσιν παντὸς βιβλίου ἀποστελλομένου αὐτῇ, ἀνταλλάσσεται δὲ μετὰ παντὸς περιοδικοῦ.

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 1908

ΚΛΗΡΩΣΕΙΣ: 29 Ἰουνίου, 26 Ὀκτωβρίου, καὶ 31 Δεκεμβρίου 1908

Μία δραχμὴ ἕκαστον γραμμάτιον ἰσχῦον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων

Κέρδη ἑκάστης κληρώσεως.

1 Μέγα κέρδος	ἐκ δραχ.		*100 000*
1 Κέρδος	»	»	*25,000*
1 Κέρδος	»	»	*10,000*
3 Κέρδη	»	»	*5,000*
5 Κέρδη	»	»	*1,000*
411 Κέρδη	»	»	*100*
578 Κέρδη	»	»	*50*
1000 ἐν ὅλῳ Κέρδη	ἀξίας δραχ.		*225,000*

Γραμμάτια πωλοῦνται: *Εἰς τὰ διάφορα ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπέζας εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ σταθμάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς ΔΡΑΧΜΙΙΝ ΜΙΑΝ ἕκαστον γραμμάτιον, ἰσχῦον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.*

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς **τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.**

Ὁ Διευθύνων Τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ